

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Quæstio II. De priuata propositione, adeoque de motiuis fidei ad
credibilitatem eiusdem spectantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

Sancto, qui à Patre Filioq. procedit. Verum haud sua ipsi, inquit, id fecere auctoritate, sed ex verbis Epistolæ ad eos scriptæ (epistola 93. cap. 1.) à S. Leone Papa: in qua cum damnatur Priscillianistarum error, quo impie dicerent, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, unam atq. eandem esse personam, Spiritus sanctus declaratur de Patre & Filio procedere. Porro ea semel verba, auctoritate Romani Pontificis, addita ab Hispani Symbolo, aduersus Priscillianistas, eidem semper inhaerunt, ac pertransierunt postea ad Wisigothos Catholicos, qui & Iudeos ad Christianam fidem venientes sub eiusdem Symboli confessione esse recipiendos, suis legibus sancierunt: itemque in alijs Teletanis Concilijs sub Gothorum Regibus celebratis observatum est. Sicut & apud Francos eadem in Symbolum accepta esse apparet, ex Symbolo fidei sub Carolo Magno, in Arelatensi Synodo recitato: licet Romana Ecclesia antiquitatis tenacissima, diuissime cunctata sit, ea in Symbolum inferre. Donec sub Benedicto VII. ad instantiam Imperatoris Henrici (ut tradit Berno Abbas Augiensis libro de rebus ad Missam spectantibus) admissa sunt; ne Romana Ecclesia videretur ea respicere, quæ alijs tradidisset. Ita Baronius.

Qui etiam tomo 9. Anno 809. refert Leonem III. Pontificem, ex Concilio Aquisgranensi, à Carolo Imperatore consultum, num. ita auctum symbolum legitime cani posset, licet permiserit symbolum cani, prohibuisse tamen, ne cum eo additamento caneretur, cum interim eo tempore, mos cantandi symbolum in Missa, Romæ nondum esset receptus, sed postea primum sub annum 1014. suasu Henrici Imperatoris introductus fuerit. Quam quidem susceptam consuetudinem, inquit Baronius, haud improbamus; sed nobis gratius, si venerandæ antiquitati annorum mille magis delatum fuisset, quam uocati.

Ex quibus etiam satis patet, quanta circumspicione utendum sit, ne eiusmodi, quamuis ex se licita nouatione, scandali, aut perturbationis occasio detur, iuxta illud Apostoli 1. Cor. 6. v. 12. Omnia mihi licent; sed non omnia expediunt. De qua re plura contra græcos diximus tom. 1. disp. 4. q. 4. dub. 5. sicut & de auctoritate Pontificis ex instituto differendum est q. 3.

QVÆSTIO II.

De priuata propositione, adeoque motiuis fidei, ad credibilitatem eiusdem spectantibus.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2. & 3. & a. 5. ad 1. & 2.

Absoluetur hæc quæstio quinque dubitationibus. I. Quid est quotuplex sit fidei propositio; & quomodo tum à reuelatione distinguatur, tum ad fidem concipiendam uniuersim necessaria sit II. Qualis propositio seu credibilitas obiecti fidei generatim requiratur ad hoc, ut fides concipi possit, & debeat. III. Quibus medijs fides proponenda sit; speciatim à quo, & per qua motiua generatim fides proponi debeat. IV. An, & quibus motiuis Catholica fides euidenter sit credibilis. V. An propositio, ad fidem requisita, adeo infallibilis esse debeat, ut in obiectum falsum cadere nullo modo possit. Ad hæc enim quinque referuntur omnia, quæ de propositione fidei disputari possunt. Primum enim pertinet ad eius essentiam: secundum ad modum eius, ex parte credibilitatis, quam conciliare debet: tertium ad eius media qualia sunt tum proponens ipse, tum motiua generatim spectata: quarto speciatim declaranda sunt precipua nostre fidei motiua. Quintum deniq. infallibilitatem eius propositionis adequatè spectatè declarat.

DVBIVM I.

Quid est quotuplex sit fidei propositio; & quomodo tum à reuelatione distinguatur; tum ad fidem concipiendam uniuersim necessaria sit.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2.

EGimus hæcenus de obiecto fidei, tam formali, quam materiali; sequitur, ut de obiecti propositione agamus; quam ab obiecto differre inferius patebit; tamen nonnulli hæc non satis quandoque distinguere videantur; cum tamen absque notabili totius materiæ de fide confusio-

ne, confundi minime possint. Quæ causa etiam est, cur etsi S. Thomas hac de re hoc loco vix obiter aliquid attigerit, nobis tamen explicatius paulo & fusius res tota sit explicanda.

Intelligitur autem per eam tum obiectum materiale fidei, nempe veritas aliqua credenda,

tum in primis ratio formalis obiectiua, quam questione præced. dub. 3. diximus esse diuinam reuelationem, ita notificatur seu credibilis redditur, vt secundum rectam rationem ei merito fidei diuinæ assensus adhiberi possit. Quo posito, ad propositam dubitationem sequentibus assertio- nibus respondemus.

2 **ASSERTIO I.** Cum in omni quidem fere disciplina ac habitu etiam euidenti, propositio que- dam obiecti seu veritatis, cui per habitum eun- dem assentiendum sit, soleat intercedere; speci- alis tamen est ratio eius propositionis, quæ in ob- iecto fidei requiritur ad hoc, vt aliquid fide diu- na credere possimus. Hæc assertio est ex mente S. Thomæ hic cit. q. 1. art. 4. in corpore, & ad 2. Nec dissentiant Scholastici, ijs exceptis, qui fidem docuerunt esse euidentem, quos refutaui- mus q. præc. dub. 3. & 6.

Probatur & declaratur assertio quoad vtramq; partem. Cum enim nulla fere scientia sine Ma- gistro addiscatur, qui scientiæ obiectū seu verita- tū discipulis proponat, & ad eorū captū accom-odate explicet, ea tamen propositio seu institutio Magistri ad hoc minime requiritur, aut pertinet, vt discipulorū intellectus quoad specificationem determinetur ac permoueat ad assensum scienti- ficum elicendum, sed eo solum pertinet, vt & termini, quibus scientia traditur explicentur, & principia ac demonstrationes ordine disciplinæ, & accommodatæ ad captū discipulorum proponantur: quo factō, eaq; terminorum principiorum apprehensione suppositā, intellectus discipulorum ipsā euidentiæ rei ad assentiendum, saltem quoad spe- cificationem actus, abunde satis determinatur.

At vero propositio fidei diuinæ non eo tantum pertinet, vt terminos quibus vnaqueq; veritas tra- ditur explicet, ipsūq; mediū credendi, seu re- uelationem diuinam, propter quam credendū est, clara terminorū explicatione adhibita, ac conueni- enti ordine seruato, intellectui repræsentet; sed in primis etiam, vt mediante voluntatis motione, intellectus ipse, quoad specificationem, ad assen- sum fidei determinetur; eo ipso quod obiectum fidei formale Quo, seu ratio formalis obiectiua credendi, ipsa nempe diuina reuelatio, non est eu- idens, sed obscura; quæ proinde per se ipsam, sufficienter intellectum determinare non potest ad assensum præstandum.

3 **Quam rationem discriminis inter habitus eu- identes, ac fidem, optime exposuit S. Thomas hic cit. q. 1. articulo 4. vbi ait: Fides importat assensum intellectus ad id, quod creditur. Assentit autem intel- lectus alicui dupliciter. Vno modo, quia ad hoc mouetur ab ipso obiecto, quod est vel per se ipsum cognitum, sicut patet in principijs primis, quorum est intellectus; vel est per aliud cognitum, sicut patet de conclusionibus, quarum est scientia. Alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moueat ab obiecto proprio, sed per quan- dam electionem voluntarie declinans in vnam partem magis, quam in aliam.**

4 **Eandem doctrinam clarius tradit Gregorius de Valentia hic questione prima, punct. 1. §. 2. vbi ait: Notandum quoddam esse discrimen inter habi- tus euidentes, & ineuidentes, qualis est fides. Nam fun-**

damentum, siue ratio, qua nititur, & in quam resolu- tur habitus euidens, & assensus ab eo elicitus, etiam est sufficiens motuum ad hoc, vt homo propositioni ad eum habitum pertinenti assentiatur. Quia enim ratio, qua nititur euidens habitus, est euidens, necessitate quadam ad- digit intellectum ad præbendum assensum, ita vt reniti & dissentire non possit. Ratio vero siue fundamentum, in quod habitus ineuidentis & assensus ab eo elicitus secundum se resoluitur, siue quo nititur, adeo non cogit intellectum assentiri, vt nec sufficias quidem ad mouendum hominem ad præbendum assensum, si res ineuidentis, quæ proponi- tur, sit admodum difficilis, & præsertim humanum ca- ptum superans. Ita Valentia; qui hoc ipsum ex ra- tione ineuidentiæ recte confirmat. Hoc enim est, in- quit, habitum esse euidentem, scilicet si percipitur ra- tio, vel causa, qua nititur talis habitus, non posse intel- lectum dissentire: percepta vero ratione ac fundamento ine- uidentis habitus vel assensus potest intellectus dissentire: itaq; indiget præterea intellectus alijs motibus, quibus ad assentiendum ineuidenti rei impellatur, superata diffi- cultate, quæ ad assentiendum rei ineuidenti inest, tum ex parte intellectus, qui rem non videt, tum ex parte per- tinacis voluntatis. Hactenus Valentia.

6 **ASSERTIO II.** Propositio fidei, pinde refertur ac pertinet, tum ad informandum intellectū, vt in- telligat, propositam veritatem esse credibilem, ob diuinā reuelationē; tum ad permouendā volun- tatē, vt ea iudicium illud intellectus, simulq; ali- quam boni rationem secuta, velit vltierius mouere & applicare intellectū, ad elicendum fidei as- sensum, propter reuelationem diuinā. Colligitur ex dictis, & est mens S. Thomæ, ac Gregorij de Valentia loc. cit. Ratio est. Quia sola per se reue- latio diuina, cum obscura & incomperta sit, non facit veritatem absolute credibilem fide diuina, vt dictum.

7 **Et quamuis accedente notitia credibilitatis, in- tellectus quidē satis determinetur ad iudicium de credibilitate; non tamē ad ipsū assensum fidei diu- inæ, de veritate reuelata elicendū; hic enim ni- hilominus etiā quoad specificationē est liber & in arbitrio creditus. Sicut etiam si quis euidenter videat, hoc vel illud secundū rectā rationē esse faciendū, non tamen ideo necessitatur ad id ipsum faciendū: sed potest adhuc contrariū facere. Ne- cessaria est ergo insuper ipsa motio volūtatis, qua intellectus ad re ipsa credendum determinetur, vt ex S. Thomæ diximus. Quod ita quidē sit, nō qua- si voluntas, si pertinax esse velit, cogi possit ad eam piā motionē; est enim semper fides libera, tam quod exercitiū, quā etiam (in obiectis obscu- ris) quoad specificationē; sed quia certe ita per- suaderi potest voluntas, vt prudenter & sine per- tinacia resistere, & intellectus assensū cohibere non possit.**

8 **Qua in re, cum aliquo modo parē esse rationem cuiusuis habitus ineuidentis, tum ex S. Thomæ loc. cit. colligatur, tum aperte etiam asseratur à Gregorio de Valentia ibidē; est tamen inter fidem humanam, & diuinam hæc differentia notabilis, quod ad persuadendū assensū fidei humane, com- muniter sufficit auctoritas humana ipsiusmet at- testantis, seu asseuerantis hominis, qui obiectū fi- de humane credendū asserit; hoc ipso, quod ea-**

de milla auctoritas est tota ratio credendi: at vero ad credendum aliquid fide diuina, seu propter auctoritatem Dei reuelantis, communiter non sufficit auctoritas humana ac priuata vnus alicuius hominis, obiectum aliquod tanquam diuinitus reuelatum credendum proponens; sed requiruntur pluraque alia maiora motiua, quibus id euidenter & prudenter ob diuinam reuelationem credibile reddatur; ne alioqui ob priuatam ac fallacem priuati cuiuslibet attestacionem, fides propter diuinam auctoritatem adhibenda, temere ac imprudenter in quolibet obiecta feratur, vt inferius dicitur.

9 **ASSERTIO III.** Propositio fidei, de qua loquimur, formaliter neque est reuelatio diuina; neque omnino ratio formalis obiectiua, in quam fidei assensus seu certitudo resoluitur; sed solum conditio obiectum formale fidei, seu diuinam reuelationem credenti applicans; in quam resoluitur tum ipsa credibilitas fidei, tum voluntas intellectui ad credendum applicans. Ita optime inter alios docet Gregorius de Valentia cit. quest. 1. pu. 1. §. 2. vbi idcirco notat, in explicanda ratione fidei, circumspicte distinguendos esse quasi duos processus; alterum, quo de causa (seu ratione formali obiectiua) ipsius habitus, & assensus secundum se considerati, inquiritur; & in que firmitas & certitudo ipsius habitus, & quicquid perfectionis habet, tanquam in causam refertur. Alterum, quo non de causa certitudinis & perfectionis habitus, sed de causa, propter quam homo animum induxerit velle credere, inquiritur; cum alioqui ipsa ratio seu fundamentum habitus secundum se, non impelleretur ad id necessario. Et bene addit Valentia, si duo hæc confundantur, necessario errari, confundendo causam certitudinis ipsius habitus, & causam propter quam homo credere voluerit, & acceptauerit talem habitum; qua tamē causa omnino sunt distinguenda.

10 **PROBATUR & DECLARATUR ASSERTIO EX DISTIS:** tum quia propositio fidei habet se generatim loquendo ad assensum fidei, sicut institutio Magistrum ad assensum scientificum audientis discipuli: ea vero institutio nequaquam est ratio assentiendi, respectu assensus scientifici, sed conditio obiectum applicans. Tum quia vniuersim propositio debita obiecti nunquam est de ratione formali ipsius obiecti, sed est conditio sine qua obiectum non cognosceretur. Tum quia, per propositionem fidei, obiectum materiale fidei, simul cum ratione formali, quæ est diuina reuelatio, solummodo proponitur intellectui, eique credibile redditur: ergo secundum rem vel rationem supponit obiectum materiale fidei, ipsamque reuelationem diuinam, quæ est ratio formalis obiectiua credendi; à qua proinde etiam ipsa propositio re vel ratione distinguitur.

11 **Quod quidem in hunc modum vltius declaratur.** Nam reuelatio diuina nil aliud est, quam ipsa attestatio diuina, qua Deus signis quibusdam externis aliquid dicit seu pronuntiat, siue interitum ita asserat, vt ei, qui eiusmodi assertionem percipit, sufficienter innotescat, aut credibile reddatur, Deum esse qui dixerit, siue non. Vere enim dici potuit, Gedeonem v.g. accepisse reue-

lacionem à Deo, etiam si necdum cognosceret, eam esse reuelationem diuinam, Iudicium 6. v. 12. Notitia enim illa, seu indicia, per quæ innotescit formaliter diuina reuelatio, non facit, vt sit reuelatio diuina, sed tantum vt cognoscat: esto quidem quamdiu ea non potest satis dignosci, non censeatur quodammodo satis perfecta reuelatio, eo quod parum utilis sit, nec ad fidem faciendam satis accommodata. Propositio autem est id, quo veritas diuinitus pronuntiata seu reuelata sic applicatur intellectui, vt homini prudenter credibile fiat, eam à Deo reuelatam esse; quo fit, vt per reuelationem primaria credendi ratio, quæ est auctoritas diuina, informet quodammodo obiectum materiale fidei; per propositionem verò ipsa reuelatio credenti debito modo applicetur.

12 **Id vero cum non nunquam simul accidat, cum ipsa reuelatio diuina, qua nempe Deus ita quidpiam asserit & reuelat, vt simul, ac iisdem signis, & actu externo, prudenter credibile reddat eam reuelationem vere à DEO profectam esse, vti quidem communiter in Prophetis, ac speciatim in Apostolo Paulo ad tertium cœlum raptò accidisse videtur:** alias verò, & nunc quidem communiter reuelatio diuina postea primum, cum facta est, distinctis signis & actibus, siue à Deo immediate, siue ab Angelis, siue ab hominibus credibilis reddatur; hinc fit, vt propositio fidei communiter quidem nunc re ipsa; non nunquam tamen ratione solum à diuina reuelatione differat; ita quidem, vt cum olim Prophetæ quibus facta est diuina reuelatio, fere non indigerent propositione aliqua re ipsa distincta, ab accepta reuelatione diuinæ veritatis; iam tamen propositio illa, qua secundum legem Dei ordinariam fides persuadetur & propagatur, re ipsa distincta sit, à reuelatione diuina, signisq; illis externis, quibus diuina reuelatio ad Prophetas Apostolosq; facta est. Qua de causa etiam dum fidei veritas hominibus credenda propter diuinam reuelationem proponitur, dicere minime solemus, ijs fidem iam primum reuelari, sed proponi & persuaderi reuelatam. Et cum reuelatio diuina semper fieri debeat nomine & auctoritate ipsius Dei, propositio tamē fieri potest etiā o. p. a. & auctoritate humana.

13 **ASSERTIO IV.** Propositio fidei generatim modo explicato, accepta est duplex; vna, communis & publica, qua per infallibilem & publicam auctoritatem Ecclesie aliquid velut à Deo reuelatum toti communitati fidelium credendum proponitur; altera particularis & priuata, quæ priuatim seu particulatim, singulis credentibus fides ipsa primum credibilis redditur. In hoc consentiunt omnes Theologi, & speciatim S. Thomas, qui publicæ propositionis mentionem facit hic q. 5. a. 3. priuatæ autem hic q. 1. a. 4. ad 2. Ratio est; quia cum propositio fidei solum spectet ad debitam applicationem obiecti, præsertim formalis fidei, seu reuelationis diuinæ, vt dictum; nihil obstat, quo minus tã priuatim siue sigillatim ac priuata auctoritate, quã publica & in comuni fieri possit; quæ admodum de propositione publica sigillatim declarabitur q. seq. cum præsens questio ad priuatam solum propositionem pertineat vt dictum.

15 Differt autam propositio priuata à publica, tum alijs modis, tum quod hæc per se in ijs, ad quos dirigitur, fidem supponit; illa fidem gignit, non supponit: hæc per se refertur ad initiatos fidei Sacramento; illa ad iniciandos; publicâ propositione imperatur Ecclesiæ subditis; priuatâ gignuntur subditi.

ASSERTIO V. Priuata seu particularis aliqua propositio fidei adeo singulis necessaria est ad fidem concipiendam, vt nemo planè fidem concipere possit, aut debeat, nisi sufficiens eiusmodi fidei propositio præcesserit. Ita aperte sentit S. Thomas hic cit. a. 4. ad 2. nec dissentiunt alij Doctores. Ratio est; tum quia propositio eiusmodi particularis, à quocunq; demum fiat, habet se velut propositio debita obiecti, in quod nulla ferri potest potentia, nisi eâ propositione obiecti præuiâ. Eademque est ratio approximationis debite, inter agens & patiens; sine qua velut conditione requisita ad agendum, nulla vnquam fieri potest actio. Tum quia nemo potest fide diuina quicquam credere, nisi obiectum eadem fide credibile reddatur, vti patebit dubio sequenti: hoc autem non fit sine priuata & particulari eiusmodi propositione; cuius proprium munus & intrinsecus finis est, fidem credibilem facere, vt superius dictum.

16 Neque hinc excipiendi sunt Prophete & Apostoli, quibus diuina reuelatio imediatè facta est; quamuis enim his communiter nõ fuerit necessaria propositio aliqua fidei, à reuelatione re ipsa distincta, non tamen ijs deerat propositio ab eadem reuelatione saltem ratione distincta, vt superius dictum. Quo modo etiam, communi modo loquendi, & sentiendi, dicere solemus, Prophetis & Apostolis fidem ab ipso Deo immediate, & reuelatam, & propositam fuisse; hoc est, non nude tantum assertam, sed ita vt simul etiam prudenter credibile ipsidem fieret, hoc vel illud vere à Deo reuelatum fuisse.

Dixi autem *particularis aliqua*; quia non est necesse, vt ea propositio solum fiat vni; siquidem etiam toti concioni simul fides ita credibilis reddi potest, vt accidit Act. 2. v. 42. & alibi sæpe: sed voco particularem, quæ ad singulorum creditium, seu potius creditorum aures siue mentem perueniat; quæque contra publicam propositionem Ecclesiæ quippiam definiētis distinguitur, vt dictum.

17 Atque ex his omnibus summam colligitur, varium discrimen inter reuelationem diuinam, & propositionem fidei ad credendum necessariam. Nam I. reuelatio directe & per se versatur circa obiectum materiale fidei, cui quodammodo applicat primam ac summam Dei veritatem, quæ est vltimum obiectum formale fidei; propositio autem directe & præcipue versatur circa rationem formalem obiectiuam fidei, nempe diuinam reuelationem, quam applicat intellectui credentis. II. Consequenter reuelatio diuina habet se per modum rationis formalis actu informantis obiectum materiale fidei; propositio autem solum per modum conditionis, sine qua obiectum præsertim formale fidei non sufficienter

18 nobis esset applicatum, ita vt in actu secundo exercere in nobis posset munus rationis formalis obiecti fidei. Vnde rursum III sequitur, certitudinem assensus fidei, secundum se quidem solum nisi diuina reuelatione, vtpote per se omni fide dignissima, non autem propositione, vt quæ se solum habet vt conditio, sine qua homo non posset animum applicare ad credendum hoc vel illud esse diuinitus reuelatum; quamuis hac propositione nitatur iudicium de credibilitate fidei eidem præuiâ, vt dictum. IV. Ob eandem causam fit, vt reuelatio, quæ est ratio obiectiua fidei, non necessario fieri debeat singulis credentibus: est enim iam satis obiecto materiali fidei applicata, modo vni alicui, v. g. Prophete, fiat: propositio autem fieri debet singulis; cum singulis necessario debeat aliquo modo notificari reuelatio, ad hoc, vt ob eam aliquid credatur. V. Reuelatio diuina necessario debet fieri nomine & auctoritate ipsius Dei; propositio autem potest fieri etiam auctoritate humana, vt supra dictum, & magis patebit dub. 4.

DUBIUM II.

Qualis propositio seu credibilitas obiecti fidei generatim requiratur ad hoc, vt fides concipi possit & debeat.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2.

19 **E**xplicauimus dubio præcedenti, in quo consistat propositio fidei, & quam ad fidem concipiendam sit necessaria; sequitur vt declaremus, qualis ea esse debeat, ex parte obiecti & credibilitatis, ad quam conciliandam refertur. De qua re sequentes assertiones statuimus.

ASSERTIO I. Ad hoc, vt aliquis fide diuina, hoc est, propter auctoritatem Dei reuelantis credere aliquid possit, necesse est, vt ei veritas credenda proponatur tanquam diuinitus reuelata. Hæc assertio est extra controuersiam, & patet ex eo; quia cum ea, quæ per fidem diuinam creduntur, necessario credenda sint propter diuinam reuelationem, idque velut per medium cognitum, vt dictum quæst. præced. dub. 3. & 4. necesse est, vt obiectum per fidem diuinam credendum, proponatur tanquam diuinitus reuelatum.

Quo fit, vt si quis historiam vitæ Christi, aut aliam, seu veteris seu noui testamenti narrationem, infideli alicui narraret solum vt historiam humanam, ac humana fide à maioribus acceptâ, is officio proponentis fidem nequaquam satisfacturus esset; etsi libentissimo animo omnes ad assensum narrationis traherentur; siquidem hic diuina fidei assensus nequaquam esset, nec esse posset.

20 **ASSERTIO II.** Ad hoc vt fides diuina accipiatur, seu vt aliquid per diuinam fidem credi possit, necesse est, vt ei fides seu veritas credenda, tanquam reuelata diuinitus, prudenter credibilis

redda-

reddatur; adeo quidem vt sine hac propositione fide diuina credi quidpiam nec possit, nec debeat. Hæc est etiam expressa doctrina S. Thomæ hic quæst. I. artic. 4. ad 2. & communis Doctorum sententia. Ratio est; Quia primum commune est hoc omni fidei etiam humane, secundum rectam rationem adhibitæ, vt recte ac prudenter concipi non possit, nisi id quod credendum est, fiat prudenter credibile, iuxta illud Eccli 19. v. 4. *Qui credis cito, leuis corde est, & minorabitur*: qui locus aperte probat, recte neminem posse credere, etiam humana fide, nisi obiectum fidei prius fiat prudenter credibile. Deinde vero nec simpliciter quidem & de facto credi fide diuina quidpiam posse, nisi res credenda proponatur, tanquam prudenter credibilis fide diuina, ex hoc ipso consequenter deducitur; quia actus diuinæ fidei, tanquam supernaturalis, & à Deo inspiratus, necessario est, & esse debet, vnde quaq; bonus & reus, vt dicitur q. 6. ergo nunquam potest esse imprudens, seu vel minima leuitatis macula aspersus; ac proinde fieri nullo modo potest, vt fides concipiatur, nisi fiat prudenter credibilis.

21 Addunt aliqui, absq; prudenti iudicio credibilitatis, ideo etiam diuina fide credi nihil posse; quia alias ipsa fides esset falsitati exposita. Sed hoc non videtur firmum. Quamuis enim ipsum quidem iudicium de credibilitate fidei esset falsitati expositum, non ideo tamen esset etiam ipsa fides falsitati exposita, vt pote quæ proprie non hoc iudicio credibilitatis, sed reuelatione diuina tanquam immediata ratione credendi per se nititur.

Neq; est absurdum, id quod non est fundamentum fidei secundum se, sed conditio sine qua non, vel ratio inducens ad acceptandam fidem, fallibile esse, vt recte etiam notauit Valentia q. 1. pu. 1. §. 8. & magis patebit dub. 5. Neq; ideo vllum inde sequitur incommodum; modo cætera requisita ad sint. Nam aut id quod creditur, tanquam diuinitus reuelatum, est vere reuelatum; & tunc actus fidei in illud tendens, erit certissimus: aut vere non est à Deo reuelatum; & tunc erit nullus; tantum abest vt ideo futurus sit vnquam incertus, aut falsitati expositus.

23 ASSERTIO III. Propositio illa, ad credendum necessaria, talis etiam esse debet, vt res illa quæ proponitur, per eam euidenter credibilis fiat; ita vt homini euidenter constet res quæ proponuntur, tanquam diuinitus reuelatas esse credibiles, & secundum rectam rationem credendas. Neq; sufficit, eas quocunq; modo videri probabiliter reuelatas. Hæc est expressa doctrina S. Thomæ hic q. 1. a. 4. ad 2. vbi ait. *Ea quæ subsunt fidei, dupliciter considerari possunt. Vno modo in speciali, (sive secundum propriam materiam); & sic non possunt esse simul visa & credita. Alio modo in generali, scilicet sub communi ratione credibilis: & sic sunt visa (seu euidenter cognita) ab eo qui credit. Non enim crederet, nisi videret, ea esse credenda, vel propter euidentiâ signorū, vel propter aliquid eiusmodi. Quæ verba S. Thomæ plane vim habent generalis dogmatis, nullum scilicet credere sine euidentiâ credibilitatis.*

Idem sentiunt comuniter discipuli S. Thomæ, speciatim Caietanus, Aragonius & Bañes ibidem etfi Capreolus in 3. dist. 31. & 32. q. vn. a. 3. ad 2. Canus apud Arragonium loc. cit. Bannes cit. a. 4. dub. 3. responf. 1. ad 3. dicant, non omnes credentes habere euidentiâ credibilitatis; sed in quibusdam sufficere probabilitatem credibilitatis; dummodo non sit eum probabilitate oppositi, veluti in pueris & simplicibus; qui non videntur capaces euidentiæ credibilitatis. In quem sensum etiam Gregorius de Valentia q. 1. pu. 4. in fine significat, doctrinam S. Thomæ non procedere, nisi de ijs, qui virtuosè & prudenter credunt. Et addit, non omnes etiam prudenter credentes habere euidentiâ credibilitatis nisi vel in actu, vel in potentia.

Idem videtur dicere Albertinus tom. 1. princ. 3. coroll. 4. n. 30. qui tamen meo iudicio, ne sibi ipsi repugnet, explicari debet de infallibilitate propositionis, iuxta ea, quæ dicemus dub. 5. quandoquidè is antea n. 27. vniuersim pronuntiauerat, ad hoc, vt fidelis credat, debere habere euidens iudicium practice practicum; vtiq; de credendo; quod nos vocamus euidens iudiciū credibilitatis, seu euidentiâ credibilitatis: esto motiuis, quæ faciunt talem euidentiâ, possit & physice, & moraliter subesse falsum, de quo infra loc. cit.

Ratio assertionis est; tum quia fidei assensus debet esse omnino firmus, & secundum rectam rationem inmutabilis, adeoq; prorsus excludens tum omnem probabilitatem credibilitatis circa oppositum, tum etiam formidinem seu potentiâ prudenter formidandi, ne forte id, quod creditur, non sit prudenter credibile, vt omnes fatentur. Atqui hoc fieri non potest, nisi res credenda fiat euidenter credibilis, modo explicato; quia si solum sit probabiliter credibilis, timeri potest, ne forte non sit credibilis prudenter, & sic potius oppositum sit credibile. Tum quia fidei assensus non potest esse imprudens, vt dictum assert. præc. sed imprudens esset, si quis fide diuina ita firmiter & constanter assentiretur alicui veritati, quam certum non est, esse prudenter credibilem. Ergo ad fidem necessario requiritur certitudo aliqua credibilitatis. Sed talis certitudo non potest esse obscura & sine euidentiâ; nam certitudo cum obscuritate solum conuenit fidei, & cognitioni Theologicæ, quæ ex fide generatur; cum tamen iudicium illud credibilitatis præcedat fidem: Ergo est certitudo coniuncta euidentiæ.

Deniq; si obiectum fidei non sit euidenter credibile, erit tantum probabiliter credibile; hoc est probabile solum erit, id velut diuinitus reuelatum esse credibile: sed hoc iudicium ad fidem concipiendam non sufficit. Ergo &c. Maior constat. Minor probatur; tum quia cum probabili iudicio de credibilitate, stat etiam probabilitas oppositi iudicij; scilicet obiectum illud non esse prudenter credibile, propter diuinam reuelationem; quo iudicio stante, impossibile est, secundum rectam rationem, firmum & immobilem habere assensum de obiecto ad credendum proposito; quandoquidè eo ipso potest aliquis etiam prudenter, proba-

bilitati

bilitati oppositi iudicij se conformando, iudicare, id non esse prudenter credibile. Tum quia alias posset quivis iustus, etiam sine speciali revelatione credere, fide divina, se esse in gratia: quod non est admittendum, ut dicitur etiam dub. 5. ad 2. argumentum.

27 Neq; tamen ea evidētia esse debet, quasi speculatiua, aut metaphysica; satis est, pro conditione personæ operantis, practicā quadā evidētia, cui non possit hic & nunc coniuncta esse moraliter facultas formidandi, iudicare, id quod proponitur, esse prudenter, siue secundum rectam rationem credibile; qualis evidētia etiam simplicibus facile conuenire potest, præsertim accedente lumine fidei, ut inferius dicitur; idque eo magis, quo minus illis facultas suppetere solet, inquirendi seu exequendi rationes dubitandi, quæ in contrarium alioquin adferri possent.

28 **ASSERTIO IV.** Quin imo propositio fidei etiam talis esse debet, qua non solum res ad credendum proposita, tanquā diuinitus reuelata, fiat euidenter & prudenter credibilis; sed qua etiam oppositum secundum rectam rationem profus reddatur incredibile. Ita sentiunt citati pro assertione præced. nec dissentiunt alij in oppositum relati, ut dictum.

29 Probatur assertio: quia propositio ad fidē præuia excludere, secundum rectam rationē agendo, debet omne iudiciū fidei contrariū: sed hoc iudiciū, quo iudicatur etiā contraria pars secundum rectā rationē esse credibilis, plane fidei contrariū est: ergo necesse est, per fidei propositionem hoc iudiciū excludi. Maior per se patet. Quia propositio eo tendit, ut homo secundum rectam rationem, ad hunc tantum fidei assensum eliciendum inducatur & determinetur; ita ut prudenter dissentire non possit. Minor probatur; quia per fidem diuinam necesse est, certissimo assensu vnā tantum partem determinate tanquam veram & diuinitus reuelatam credere; adeoq; hoc ipso, partem ei oppositam eadem firmitudine iudicare falsam esse: atqui vero impossibile est, ita prudenter credibile iudicari, quod determinate ac firmiter falsum creditur: Ergo iudiciū illud de credibilitate oppositi repugnat iudicio & assensui fidei.

Accedit quod quamdiu adest probabile iudiciū de credibilitate oppositi, seu quo iudicetur, oppositum esse prudenter credibile, licebit utiq; eidē etiā iudicio se conformare, iudicando scilicet id ipsum esse verū; multoq; magis dubitando an oppositum sit verum: ergo stante illo iudicio impossibile est, ut secundum rectam rationem, firmo ac inmutabili assensu, id quod credendum proponitur, verum esse credam.

30 Et confirmatur assertio primo. Quia ob hanc ipsam causam, cum in materia fidei humanæ duæ assertiones contrariæ probabiles, aut euidenter credibiles censentur ab eodē homine (vti quidem fieri posse nemo negauerit) necesse est, vtrumuis assertionis assensum seu fidē esse incertam & formidolosam; quæ quidem incertitudo & formido etsi non repugnet fidei humanæ, repugnat tamen diuinæ.

Confirmatur secundo, quia alioqui ex opposita sententia sequeretur, licitum esse credenti mutare fidē semel conceptā etiam stante sufficiente propositione fidei. Nam si contraria assertio est etiam prudenter credibilis, possum equidem ei prudenter assentiri: & quia non possum duabus propositionibus contrarijs simul assentiri, potero consequenter etiā priorē assensum abijcere. Quo fit ulterius, ut possim aut amittere habitū fidei sine vlllo peccato; quod est erroneum dicere; aut retinere fidem, cum assensu contrariæ assertionis. etiam facta sufficiente propositione fidei; quod est manifeste absurdum.

31 **ASSERTIO V.** Nihil ergo distinguendum est inter propositionem sufficientem seu requisitam ad hoc, ut aliquis possit diuina fide credere, & inter requisitam ad hoc, ut aliquis etiam teneatur credere; siquidem omnis propositio sufficiens ad posse credere, sufficit etiā ad debere credere. Hæc assertio est expressa mens & sententia S. Thomæ, & aliorum, quos hæcenus pro assertionibus præcedentibus citauimus, adeoq; comunis Theologorū, ut nec vnū quidē auctorem legerim, qui oppositum docuerit; quidquid recentior quidam Theologus inter hæc videatur distinxisse; quasi aliqua propositio sufficiat ad posse credere fidē diuinā, non vero ad debere credere, etiam loquendo secundum specificationem actus.

32 Ratio sumitur ex dictis. Quia propositio sufficiens ad posse credere fidē diuinā, debet non modo rem propositam vtique; prudenter, sed etiam euidenter credibilem facere, & ita quidem vt oppositum secundum rectam rationē plane reddatur incredibile: hoc vero cū accidit, debet sane quisque, & non tantum potest, rem ita propositam, credere, saltē quoad specificationem; imo etiam quoad exercitium actus, supposita comuni doctrina, quod fidei præceptum obliget tunc, cum primum alicui fides sufficienter proponitur, ut inferius q. 6. dicitur Ergo impossibile est, ut aliqua propositio sufficiat ad posse credere, & non simul etiam ad debere credere.

Plura hac de re diximus quæst. præced. dub. 4. Ex quibus etiam colligitur, nunquam aliquid fide diuinā credi posse, vbi ipsi operanti, iuxta varias Doctorum sententias, dubitare licet, an aliquid sit diuinitus reuelatum, siue de fide.

33 Cæterum contra assertiones superius propositas obijcitur primo. Aut euidens esse debet, id quod proponitur credendum, credibile esse fidē diuinā, aut solum fidē humanā. Si primum dicitur, sequitur etiam euidens esse, dari fidem diuinā & supernaturalem: ex quo ulterius sequitur, id quod ita credendum proponitur, euidenter verum esse; quandoquidem euidens est, fidem diuinā ac supernaturalem non posse esse de obiecto falso. Si secundum dicitur, sequitur assensum ex tali iudicio consequentem non posse esse nisi assensum fidei humanæ, cum vtique eidem illi iudicio conformis esse debeat.

34 Respondeo, debere esse euidenter credibile fidē diuinā; non quasi absolute euidens esse debeat, id simpliciter ac per se loquendo, fidē super-

natura-

naturali ac velut à Deo reuelatum credi posse, aut debere, sed quia certe evidens esse debet, eo connitendum esse, vt velut à Deo reuelatum, diuina ac supernaturali fide credatur: cum in multis efficacius nisi ad rem quampiam efficiendam esse possit, quam tamen evidens non est reipsa & omnibus spectatis absolute fieri à contentente posse; v. g. ad aurum faciendū, ad quadraturam circuli inueniendam &c. Ita ergo etiam in proposito, tametsi evidens sit, eo connitendum esse, vt aliquid diuina ac supernaturali fide tanquam diuinitus reuelatum credatur, non tamen est evidens eiusmodi fidem, simpliciter & absolute loquendo, esse possibilem, aut necessariam, vt bene aduertit etiam Valentia q. 1. pun. 4. Eademque responsio colligitur ex S. Thoma q. 1. a. 4. ad 2. & ex tota q. 2. & q. 10. a. 1. ad 2.

35 Obijecitur secundo. Res fidei credibiles esse iudicamus per ipsam fidem, hoc ipso, quod per fidem illis tanquam motiua assentimur: ergo iudiciū hoc non prærequiritur ad ipsam fidem. Et confirmatur. Nam S. Thomas q. 1. a. 4. ad 3. ait: *lumen fidei facit videre ea, quæ creduntur*: quod de credibilitate explicat Caietanus; qui idcirco dicit, hanc euidenciam credibilitatis oriri in nobis ex ipso lumine fidei: quod etiam communiter docent alij Thomistæ, & nos inferius dub. seq. asseremus.

36 Respondetur, assensum credibilitatis duplicem esse; alium euidencem, qui disponit hominem ad assentiendum, & nititur non diuina auctoritate, sed motiuis humanis; aliū ineuidencem, qui includitur in ipso assensu fidei, adeoque nititur eadem ratione, qua ipsa fides secundum se, nimirum diuina auctoritate; qui tamen proprie non tam est assensus credibilitatis, quā ipsius veritatis credibilis. Argumentum ergo procedit de isto posteriori assensu, seu iudicio credibilitatis; de quo tamen nos minime loquimur.

Ad confirmationem respondetur primo, mentem S. Thomæ esse, eiusmodi assensum impulsivæ seu dispositivæ etiam ad fidem pertinere, nō quasi absq; impulsu fidei elici nullo modo possit; sed quia certe ipsa fides disponit hominem, vt eiusmodi iudicium facilius & promptius ferat. Sicut v. g. iudicium evidens, hic & nunc esse temperate viuendum; quod est exemplum S. Thomæ ibidem, elicitiue ad prudentiam pertinet, impulsivæ ad temperantiam: quæ per modum dispositionis facit, vt eius obiectum nobis facile conueniens appareat, iuxta illud Aristotelis 3. Ethic. c. 4. *Qualis vnusquisq; est, talis ei finis seu bonum videtur*. Atq; eodem modo loquuntur Caietanus & alij Thomistæ, quos sequitur Gregorius de Valentia q. 1. pun. 4. ad 3.

37 Respondeo secundo S. Thomā in primis loquutum esse de lumine fidei, quod cernitur in ipsa actuali inspiratione seu illuminatione fidei, spectante ad gratiam præuenientem seu excitantem, quæ sicut ad credendum plane necessaria est, ita etiam assensu fidei prior est; nullam proinde difficultatē pariens, etiam si ad fidei propositionem ac credibilitatem pertinere dicatur.

38 Tertio obijecitur. Euidenciam credibilitatis nec habere videntur omnes credentes, præsertim sim-

plices; neque vlli non credentes: cur enim alioquin non crederent? siquidem vbi est euidencia credibilitatis, cogi videtur intellectus ad assensum, saltem quoad specificationem actus. Ergo euidencia credibilitatis non prærequiritur ad fidem.

Respondetur ex dictis, negando assumptum, quo ad vtramq; partem. Omnes enim, quibus fides sufficienter proponitur, eam euidenciam habent, etiam simplices, vt dictum assert. 3. Quamuis enim simplices distincte & quasi in actu reflexo non cognoscant omnia principia & radices talis euidenciam, ac proinde nec de sua fide ita exacte rationem reddere possint (quod etiam opus non est, iuxta Eusebium l. 1. de præparat. Evangelica c. 3. Augustinum lib. 14. de Trinit. c. 1.) habent tamen, si vere credunt, saltem in actu exercito euidenciam credibilitatis; ad quam comparandam pro qualitate personarū vel temporum maiora vel minora motiua sufficiunt, vt dicitur dub. seq.

39 Neque etiam ideo illi, quibus ita fides proponitur, coguntur credere; quia euidencia hæc non est de ipsa veritate proposita ad credendum, sed solum de credibilitate eiusdem; quod videlicet secundum rectam prudentiam sit credibilis, seu credenda; cum quo assensu stat libertas non credendi: sicut moralis scientia cogit intellectum quidem, vt iudicet, honestum esse temperate viuere; at interim stat libertas temperate viuendi, aut non.

40 Quarto obijecitur. Si omne credendum perfidem diuinam euidencem credibile esse debet, sequitur omne credendum fide diuina esse evidens, seu euidencem verum: consequens autē est absurdum, vt patet ex dictis q. præced. dub. 3. & 6. Sequela probatur; quia tunc veritas rei ad credendum propositæ euidencem deduci poterit ex duabus propositionibus euidencibus, vt videre est in hoc syllogismo. Quidquid evidens est Deum velle, vt credamus, id euidencem verum est: sed omne euidencem credibile Deum euidencem vult à nobis credi, saltem quoad specificationem actus: Ergo omne euidencem credibile est euidencem verum. Maior videtur clara; quia Deus non vult, falsum credi. Minor probatur; quia quidquid euidencem credibile est, id ipsa ratio adeoq; etiam lex diuina naturalis euidencem dicit esse credendum: Ergo evidens est, Deum velle credi; quandoquidem id ipsum quod naturalis ratio & lex præcipit, etiam Deus præcipit, vt dictum suo loco de legibus.

41 Respondeo maiorē propositi syllogismi veram esse, si Deus velit aliquid credi per se, hoc est, per testificationem ab ipso Deo profectā; non autem quod per accidens, hoc est, ob testificationem aliunde inductam, Deus vult credi. Sic enim nō modo euidencem verum, sed etiam plane falsum esse, potest illud, quod evidens est Deum velle credi. Vt patet v. g. in Iudice, quem Deus euidencem vult credere in iudicio, assertioni probatæ per legitimos testes, aut alias legitimas probationes: sicut & extra iudicium quidquid à fide digno, seclusa coniectura speciali malæ fidei, asseritur, id

Deus vult credi, saltem quoad specificationem; & tamen vtrumq; potest esse falsum. Eodem igitur modo, licet euidens sit, Deum velle, vt veritates fidei credantur, ob adducta motiua, quibus fiunt euidenter credibiles, non est tamé euidens, Deum velle eas credi per se, siue ob suam testificationem euidenter cognitâ; quare nec etiam sunt euidenter veræ.

DV BIVM III.

A quo, quibusue medijs generatim fides proponi possit, aut debeat; Et an ad fidei credibilitatem etiam conferat lumen fidei.

S. Thomas 2. 2. q. 1. 2. 4. ad 2. & 3.

42 **E**xplicauimus dubio præcedenti, qualis propositio, ad fidem concipiendam requisita, esse debeat ex parte finis, seu credibilitatis, ad quâ conciliandam pertinet; sequitur, vt modum eius propositionis declarem ex parte mediourum, quibus ea propositio generatim faciendâ est. Et quia circa hæc media duo considerari possunt, nimirum proponens ipse, & motiua seu inductiua ad fidem, tum externa, tum interna, de vtriusq; generatim agendum est. Nam de motiuis externis, in specie tractandum sequenti dubio.

Quæritur igitur primo à quibusnam fides proponi debeat, vt prudenter credibilis reddatur; an à Deo, Angelis, hominibus. Responderetur assertionibus sequentibus.

43 **ASSERTIO I.** Necessarium quidem fuit, vt doctrina fidei alicui creaturæ intelligenti, seu homini, seu Angelo, immediate non solum reuelaretur, sed etiam proponeretur, adeoque credibilis redderetur ab ipso Deo. Ita Sanctus Thomas libro 3. cont. Gent. cap. 154. ex communi. Probatur: tum quia ita re ipsa accidit in primo Angelo, cui in primo creationis instanti, à nulla alia creatura potuit fides proponi, vt recte philosophatur ibidem S. Thomas. Tum quia doctrina fidei necessario debuit à Deo originem sumere. Ergo necesse erat, saltem primam creaturam, quæ postea fidem alijs proponere deberet, immediate à Deo edoceri, ita quid vt ei veritates fidei à Deo, & reuelarentur, & simul etiam credibiles seu fide diuina dignæ redderentur.

Dixi tamen, doctrina fidei, nempe secundum se & materialiter spectata. Quia non erat necesse, eam reuelationem, quæ ita alicui immediate à Deo facta & proposita est, fuisse reuelationem fidei, hoc est, obscuram, adeoque per fidem credendam. Potuit enim esse clara, & per altiore cognitionem supernaturalè, quam sit fides, esse cognitâ; quemadmodum in Christo accidit.

44 **ASSERTIO II.** Tametsi quidem etiam pluribus alijs subinde fides reuelata & proposita fuerit, atque etiamnum quandoq; proponi possit ab ipso Deo immediate; id tamen neq; necessarium est ad

fidem concipiendam; neq; is solet esse ordinarius & consuetus diuinæ prouidentie modus. Hæc assertio quoad rem ipsam itidem est certa, & extra controversiâ, & prima pars declaratur. Ita enim, quidquid sit de reuelationibus veteris testamenti, in nouo testamento, nides immediate reuelata, proposita, & prædicata fuit Apostolis, alijsq; Iudæis, immediate ab ipso filio Dei, iuxta illud Apostoli Heb. 1. v. 1. *Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in Filio, quem constituit heredem vniuersorum, per quem fecit & secula.* Id ipsum credibile est nonnunquam accidere alijs Sanctis, quibus immediate à Deo subinde quædam particulatim credenda reuelantur & proponuntur. Neq; dubito, posse Deum, & apud extremos Indos nonnunquam solere, omnis humanæ propositionis absentiam & defectum, & quæ simul adferri possent motiua fidei concipiendæ, certo quodam modo ac lumine ipsius internæ reuelationis, quamuis ineuidentis, supplere.

Secunda pars assertionis est de fide, contra quosdam huius temporis Sectarios, præcipue Schvvenckfeldianos & Anabaptistas, Libertinos, seu prophetas, vt vocant, illuminatos, seu potius lymphatos, qui reiecta scripturæ & Ecclesiæ auctoritate, vniuersim fidem priuatim eiusmodi reuelationibus metiri solent; quasi singulis priuatim à Deo fides reuelanda & proponenda sit; quos refutat Bellarminus l. 1. de verbo Dei c. 1. 2. & 3. & lib. 3. c. 10. Ratio patebit ex assertionem sequenti.

45 **ASSERTIO III.** Proponi igitur fides aliquando solet ab Angelis; communiter vero ac ordinarie fides hominibus proponi solet ab alijs hominibus. Probatur & declaratur assertio. Ita enim Abrahamo, cuius fides commendatur Genesis 17. Rom. 3. & 4. itemque Moyse, fides immediate proposita fuit, auctoritate quidem Dei, sed per Angelos, vt satis patet Hebr. 2. v. 2. & suo loco dicti, to. 1. d. 5. q. 5. dub. 5. probabile esse, omnes apparitiones diuinas veteris & noui testamenti mediantibus Angelis factas esse. Ita etiam probabilis communis habet Theologorum sententia, Angelos inferiores illuminari ab Angelis superioribus, vt suo loco dicti tom. 1. d. 5. q. 4. dub. 4. & q. 6. dub. 1.

47 **Communissimum autem, & iuxta legem Dei ordinariam maxime consuetum modum proponendi fidem, esse per homines, probatur ex vfu & memoria totius antiquitatis.** Sic enim ante legem conditam, à Patriarchis seu maioribus, fidei doctrina, per continuam traditionem, ad posteros manauit, fere absq; nouis reuelationibus, vt docent Epiphanius initio libri primi, contra hæreses, & Eusebius in principio lib. de demonstratione Euangelica. Sic etiam postea per Moysen fidem suscepit cætera turba, iuxta illud Exodus 14. v. 31. *Timuitq; populus Dominum, & crediderunt Domino & Moysi seruo eius.*

Sic & per Ioannem Baptistam & Apostolos tradita & propagata est fides, tum apud Iudæos, tum apud Gentes iuxta illud Ioannis 1. v. 7. *Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine vt omnes crederent per illum.* Et Marci vlt. vers. 20. *Illi autem profecti prædicauerunt vbiq;*

Dominus

Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Et si particularia exempla requirimus: Ita Paulus mittitur ad Ananiam Act. 9. vers. 11. sic Cornelius dirigitur ad Petrum Act. 10. vers. 5. sic Eunuchus Angelo directore incidit in Philip-pum Act. 8. v. 26. Sic denique Paulus hanc quasi generalem legem Dei promulgans Rom. 10. v. 14. ait: *Quomodo credent ei (Deo) quem non audierunt? quomodo autem audient sine predicante?* Et tandem si ratio consulatur, hic est conaturalis modus, quo homo in cognitionem venit eorum, quæ per se inuenire non potest.

48 De qua re etiam Augustinus contra epistolam fundamenti *sicut Deus*, inquit, *primum hominẽ & animalia per seipsum fecit, postea vero non nisi per animalia sui generis propagauit, ita quosdam homines per seipsum fidem docuit, ceteros non nisi per homines.* Et initio libri de doctrina Christiana, eiusmodi hæreticos, qui oppositum docent superbissimos, & vanissimos appellat, in quos conueniat illud Hieremiæ 23. v. 16. *Visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini:* & illud Zachariæ 10. v. 2. *Diuini uiderunt mendacium, & somniores loquuti sunt frustra.* Tandem ex opposita hæresi sequitur, ingens confusio & confusissimum chaos omnium errorum; quandoquidem seipsum quisq; hac ratione supremum fidei iudicem constituit.

49 Queritur secundo, an is, qui priuatim, fidem proponit, existimari debeat autoritatis esse infallibilis in ea re. Respondetur. Non est quidem necessarium, ut ille qui tanquam instructor priuatim ac proxime fidem proponit, sit aut existimetur esse infallibilis veritatis & autoritatis; necessarium tamen est, si quidem fidem sufficienter proponat, ut omnino certos reddat eos, quibus proponit fidem, falsum non esse quod proponit. Est ex mente communi Doctorum, & prior pars patet; quia communiter talis solet esse priuatus homo, qui non minus proinde, quam alius quispiam, falli & fallere potest.

50 Secunda pars duplicem potest habere sensum; primum, eos quibus fides proponitur, ex vi ipsius propositionis certos esse debere, aliquo assensu, fidei præuio, non esse falsã, quæ proponuntur, sed vera; quasi propositioni ad fidem requisitã non possit ullo modo subesse falsum. Et in hoc sensu non intelligitur assertio: infra enim videbimus dub. 5. an hoc sit necessarium.

51 Secundus sensus est, saltem per assensum fidei certa fide credendo, quod proponitur, simul etiam saltem virtualiter, credi debere, falsum non esse, quod hic & nunc proponitur. Atque hoc sensu facile patet hæc pars assertionis. Quia illi, quibus fides sufficienter proponitur, debent certissima fide credere, quæ dicuntur vera, & à DEO reuelata esse: sed hoc fieri non potest, quin simul certo credant, proponentem hic & nunc falsum in ea re non dicere; sunt enim hæc necessario connexa: Ergo etiam certi reddi debent, eum qui fidem proponit in ea quidem re, quã ut fide diuina credendam proponit, falsum non dicere; siue is interim ex animo loquatur, adeoque suis etiam ipse dictis

assentiatur, siue non: hoc enim parum ad propositum interest.

Hinc autem fit, ut ex ijs motiuis, quibus ipsa fidei doctrina secundum se euidenter sit credibilis, etiam iudicandum sit, an ille qui eam proponit, hic & nunc sit fide dignus. Neque hinc sequitur, fide diuina credi, eum hominem, qui fidem proponit, plane esse infallibilis auctoritatis, saltem quoad veritatem, quam diuina fide credendam proponit. Nam hoc ipso, quod fieri nihilominus potest, ut ipse fidem rei quam proponit, non habeat, non est ex fide certum, eum hac in re, quantum in se est, non fallere; siquidem fallit non ille tantum, qui falsa proponit, cum vera existimet, sed etiam qui vera proponit, cum falsa existimet. Plura hæc de re, dub. 5.

Queritur tertio, an siue ad concipiendam, siue ad conseruandam fidem, requirantur etiam motiua quædam externa, & qualia. Assertio I. Quando fides ab ipso Deo, siue per se, siue per Angelos, interna reuelatione proponitur, non est opus alijs motiuis externis, quib; fides persuadetur, & credibilis reddatur. Quando vero iuxta consuetum diuinæ prouidentie modum, fides ab hominibus proponitur, tunc sane præter proponentem, necessario requiruntur quædam externa motiua, quibus euidenter credibile reddatur, eas res quæ credendæ proponuntur, vere à Deo reuelatas esse. Est extra controuersiam apud Catholicos. Et prima pars se patet: quia Deus ipso lumine internæ reuelationis, absq; motiuis externis, certum reddere potest & solet eum, cui fit reuelatio, de veritate propositionis ipsiusq; reuelationis, uti superius de prophetis reuelationibus dictum est.

Ratio secundæ partis est. Quia propositio fidei eo referenda est, ut fides euidenter credibilis reddatur, ex dictis dubio præcedenti: atqui hoc fieri non potest, nudâ proponentis asseueratione, nisi etiam certa quædam motiua, quibus ille suæ asseuerationi fidem faciat adiungantur; siquidẽ alias ratio non erit, cur huic potius, quam alteri oppositum asseueranti credatur.

Idem confirmatur exemplo Christi, & Apostolorum; qui & ipsi non sine externis motiuis fidem proposuerunt, & propagarunt. Ita enim Christus Ioannis 15. vers. 24. ait: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* De quo erudite Augustinus tractat. 80. in Ioan-nem. Ad Apostolos pertinet illud Marci ult. v. 20. *Illi autem profecti prædicauerunt ubique, Dominum cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Vnde Augustinus lib. 1. ad Simplicianum questione 2. *Quis potest, inquit, credere, nisi aliqua uocatione, hoc est, aliqua rerum iustificacione tangatur?* Et in lib. de spiritu & littera capit. 34. ait. *Neque enim anima credere potest libero arbitrio si nulla sit uocatio, seu suasio, cui credat.* Dixi autem iuxta consuetudinem. Quia quando Deus ipse immediate alicui fidem reuelat, non est opus externis alijs motiuis.

ASSERTIO II, Neq; tantum ad concipiendam

primo fidem sed etiam ad conferuandam & exercendam, opus est eiusmodi motiuis fidem euidenter credibilem facientibus. Ita sentit & suo exemplo docet Augustinus, contra epistolam fundamenti cap. 4. vbi ait: In Catholica Ecclesia, ut omitam sincerissimam sapientiam, ad cuius cognitionem pauci spirituales in hac vita perueniunt, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sumus, sed tamen sine dubitatione cognoscant: ceteram quippe turbam non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas turissimam facit. Et ergo hanc omitam sapientiam, quam in Ecclesia Catholica esse non creditur (o Manichæi) multa sunt alia, quæ in eius gremio me iustissime teneant. Tenet consensio populorum atque gentium (qui scilicet fidem tanta consensione receperunt:) tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate (adeoque vitæ sanctitate) aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascebas oves suas post resurrectionem Dominus commendauit usque ad presentem Episcopatum (in Ecclesia Romana) successio Sacerdotum: tenet postremo ipsum Catholice nomen; quod non sine causa, inter tam multas hæreses, sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes hæretici se Catholicos dici uelint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum uel basilicam suam uel domum audeat ostendere. Ista ergo tot, & tanta Christiani nominis charissima uincula recte hominem tenent credentem in Catholica Ecclesia; etiamsi propter nostræ intelligentiæ tarditatem, uel uitæ meritum ueritas (in singulis rebus quæ credenda sunt,) nondum se apertissime ostendat.

Vbi Augustinus contra hæreticos scribens, ea potissimum fidei motiua commemorat, quæ ualent ad fidem contra hæreticos credibilem reddendam; nimirum 1. diffusionem fidei Catholice per uniuersum orbem. 2. miraculorum splendorem. 3. vitæ sanctitatem, quæ in Ecclesia Catholica eminet. 4. uetustatem, & continuam ab ipso Apostolorum tempore propagationem. 5. successionem perpetuam Sacerdotum ac Præfulum ab ipsa sede Petri continuatam. 6. ipsum Catholice Ecclesiæ nomen. De quibus plura quæstione sequenti. Ratio assertionis est, quia quibus dispositionibus res primo producitur, iisdem etiam conferuatur.

54

ASSERTIO III. Neque tamen necesse est, ut omnes iisdem motiuis inducantur ad fidem acceptandam; quin potius, pro diuersa ratione personarum ac temporum, alia atque alia motiua adhibenda sunt. Ita Gregorius de Valentia hic quæstione 1. punct. 1. §. 8. Idem probat Sanctus Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæstione 2. vbi ait. *Videmus alios aliter, in eisdem rebus demonstratis. uel significatis, ad credendum moueri. sicut exempli gratia Simeon in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, adhuc infantem paruulum, credidit, spiritu ei reuelante cognoscens; (sicut & pastores Angelis docentibus, & Magi stella monstrante, in eundem crediderunt) Nathanael ad unam sententiam (propheticam) quam ab illo audiuit, priusquam te Philippus uocaret, cum esses sub arbore ficu, uidi te, respondit, Rabbi tu es filius DEI, tu es Rex Israel; quod tanto post quia confessus est Petrus, meruit audire, quod beatus esset, &*

quod ei darentur clauis regni caelorum. Miraculo facta in Cana Galilee, quod initium signorum IESVS Ioannes Euangelista commemorat, aqua in uinum conuersa, crediderunt in eum discipuli eius. Multos loquendo inuitauit ad fidem. Multi nec suscitatis mortuis crediderunt. De cruce atque morte eius conterriti etiam discipuli titubarunt: & tamen latro tunc credidit, cum eum non præstantiorem uideret in operibus, sed consortio crucis aequalem. Unus etiam de numero discipulorum post eius resurrectionem, non tam uiuentibus membris, quam recentibus cicatricibus credidit. Multi ex eorum numero, à quibus crucifixus est, qui uidentes eum miracula facientem contempserant, discipulis eius prædicantibus & in nomine eius talia facientibus, crediderunt. Ita Augustinus.

Idem quotidiana testatur experientia; qua uidemus, alios alijs adduci motiuis ad credendum; alios quidem non nisi firmioribus, alios uero etiam non raro, pro conditione suæ personæ, debilibus; ita tamen ut singulis, pro captu ingenij, debita concilietur euidentia creditibilitatis. Etenim puero ad usum rationis primum peruenienti satis est, fidem tanquam diuinitus reuelatam proponi à parentibus, uel ut communi sensu ac traditione Maiorum, qui in ea salutem consequuti sint, traditam & acceptam. Alijs, quibus iam alicunde variæ religiones innotuerunt, ad euidentiam creditibilitatis acquirendam opus est, ut prius, re etiam Deo per preces diligenter commendatâ, atque etiam accurate consideratis omnibus, quæ ipsi ad rem pertinere intelligunt, iudicent, ex omnibus religionibus, quæ proponuntur, uiam, simpliciter loquendo, meliorem & grauiorem motiuis niti; hoc ipso enim, hæc illis sola sit euidenter credibilis. Qua in re, tota, cum multum ualeat efficacia ipsius doctrinæ, quæ internis ac uiuis motionibus spiritus sancti comitata, mentem illuminat & inflammat; tum Deo etiam, ut dictum, in primis supplicare debent illi, quibus iure alioquin dubitantibus fides uera cordi est.

Ratio assertionis est; quia motiua personis esse debent accommodata; neque enim omnes omnium intelligendorum capaces sunt; neque uia ratione existimandum, deesse motiua, quæ pro ratione & captu cuiusque usum rationis habentis, satis esse possint, tum ad euidentiam creditibilitatis fidei conciliandam, tum ad fidem prudenter acceptandam. Et quia fieri potest, ut uel eodẽ tempore diuersi, uel iisdem diuerso tempore, plura & grauiora aduersus ueram fidem argumenta seu motiua perspecta habeant, hinc fit, ut ad euidentiam creditibilitatis conciliandam, & diuersi eodem tempore, & iisdem diuerso tempore, grauioribus ac firmioribus motiuis indigeant ad fidem prudenter acceptandam uel retinendam, ut pluribus dicitur dubio 5.

ASSERTIO IV. Quamuis autem motiua fidei pleraque etiam ipsa diuina fide credi possint, partim etiam euidentia sunt, ac in ipsos sensus incurrant; per se tamen neutrum est necessarium, sed satis est, ea solum fide humana credi: imo uero eum motiua ad conciliandâ primâ fidem inducuntur,

fieri

58 fieri non potest, vt ipsa motiua, quæ talia sunt, diuina fide credantur. Ita communis. Ratio est, quia cum motiua referantur ad fidem primo conciliandam, non debent ipsa aut fidem supponere, aut fide diuina credi; ne alioquin ad ea ipsa credenda opus sit alijs motiuis, & ad hæc credenda rursum alijs, atque ita detur processus in infinitum. Accedit quod cum motiua solum spectent ad naturale iudicium credibilitate gignendum, satis est, ea naturali itidem assensu credere. Quæritur quarto an & qua ratione ad credibilitatē fidei, præter motiua externa, conducat etiam ipsum lumen fidei.

59 Respondeo. Ad credibilitatem fidei, præter motiua externa, in primis etiam confert ipsum lumen fidei, tum actuale, ad gratiam præuenientem pertinens; tum habituale. Hæc est communis Doctorum sententia.

Et quoad actualem fidei inspirationem, patet ex scriptura, & Patribus, qui idcirco docent, illuminationem internam esse necessariam ad credendum; neque fidem vnquam concipi, nisi Deo interius per gratiam præuenientem illuminante, vt docuitomo 2. disp. 6. q. 3. dub. 5. Quo inprimis spectat illud Ioann. 6. v. 44. *Nemo potest venire ad me (per fidem,) nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et v. 45. *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.*

De eadem inspiratione diuina loquitur Sanctus Thomas quæst. 2. art. 9. ad 3. vbi ait: *ille qui credit, habet sufficiens inductiuum ad credendum. Inducitur enim auctoritate diuina doctrine miraculo confirmata; & quod plus est, interiori instinctu Dei inuitanti.*

Eandem assertionem generatim tradit sanctus Thomas hic q. 1. a. 4. ad 3. vbi ait: *Lumen fidei facit videre (sub communi videlicet ratione credibile, vt paulo antea dixerat) ea quæ creduntur. Sicut enim per alios habitus virtutum homo videt illud, quod est sibi conueniens secundum habitum illum, ita etiam per habitum fidei, inclinatur mens hominis ad assentiendum his, quæ conueniunt rebus fidei, & non alijs.*

Et q. 2. a. 3. ad 2. docet, habitum fidei habere se ad principia fidei, sicut lumen naturale ad principia naturalia. *Sicut homo, inquit, per naturale lumen intellectus assentit principijs, ita homo virtuosus per habitum virtutis habet rectum iudicium de his, quæ conueniunt illi virtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infusum homini, homo assentit his, quæ sunt fidei, non autem contrarijs.*

60 Eandem vim fidei insinuas videtur S. Dionysius cap. 7. de diuinis nominibus cum ait: *Novit is, qui veritati conuenit, quam bene se habeat, etiam si plures illum corripiant quasi amentem, & extra se factus. Per intemperatam enim fidem extra se fit, extra se paritur. Porro novit seipsum veraciter, non quod illi autem insamre, sed ab instabili atq. variabili circa latissimam erroris varietatem motu, per simplicem, & semper eodem modo se habentem veritatem euasisse liberum.*

Ratio assertionis est; tum quia & actualis illustratio gratiæ, eo efficacius ad fidem persuadendam valet, quo interior est: & sicut habitus quisque virtutis inclinatur intellectum ad ea ap-

probanda & bene apprehendenda, quæ habitui accommodata sunt; ita etiam fidei habitus confert ad iudicium credibilitatis fidei prompte & facile ferendum, vt superius dictum. Tum quia sola externa motiua per se non sufficiunt, ad tantam fidei firmitudinem; quandoquidem ijs subinde non repugnat absolute falsum, vt dicitur, dub. 5. Idem confirmari potest experientia, qua constat, plerumque inter sectarios, vt quisque veræ fidei amantior est, ita eum minus in amata fide conquiescere; etiam si nullam aliquando causam externam sciat, quæ animum in fide vacillantem reddat, quod non nisi ob defectum luminis fidei accidere putandum est.

61 Quocirca prudenter hac de re scripsisse mihi videtur Gregorius de Valentia hic q. 1. pun. 4. §. 3. arg. 18. *experientia constare, credentes ita animo diuinitus affectos esse, vt præcipue quidem propter nullum argumentum, quod ad fidem persuadendam exterius proponitur sed propter aliud quiddam diuinitus (nempe ipsum lumen diuinæ veritatis ac fidei) quod alio quodam modo, & longe fortius, quam ulla argumenta animum afficiat, ad firmiter credendum moueri se intelligant.* Eundem constantis fidei sensum à Deo interius docente profectum expressisse videtur Hilarius lib. 6. de Trinitate cū ait: *Ab his quæ tenent edoctus sum, his immedicabiliter imbutus: & ignoscere Omnipotens Deus, quia in his nec emendari possum. Tarde mihi hos pios (alias impijssimos) quantum ego arbitror Doctores etas nunc huius sæculi protulit: sero hos habuit fides mea, quam tu erudisti, Magistros.*

62 Porro cum habitus fidei ad fidei credibilitatē conferre dicitur, id non intelligendum est, de prima fidei acceptione in homine antea infidelis; talis enim non iuuatur ipso habitu ad primum fidei actum, quo habitum acquirit; sed de homine iam fidei respectu actuum, quos elicit post acquisitū habitū: neque opus est, vt ipse habitus fidei per modum obiecti cogniti ad credibilitatem concurrat; satis est, quod per modum inclinantis & confortantis potentiam, ex parte ipsius subiecti, ad credendi facilitatem & firmitatem conferat. Alia ratio est inspirationum, quæ etiam per modum obiecti cogniti, magis vel minus (prout magis vel minus animo percipiuntur) & quidem ad ipsam primam fidei acceptionem concurrere possunt; quanquam nec super his semper necesse est animum credentis reflecti.

DVBIVM IV.

An, & quibus motiuis Christiana & Catholica fides sit re ipsa credibilis; præcipue aduersus gentiles, Iudeos, Mahumetanos.

S. Thomas 1. 2. q. 1. a. 5. ad 1. & 2.

63 Sermo est, non de motiuis internis, vt sunt tū illustrationes & inspirationes diuinæ, ad credendum diuinitus immissæ, tum ipsum lumen fidei inter-

num, de quibus dubio præcedenti satis actum, ex S. Thoma q. 1. a. 4. ad 3. & quæst. 2. a. 9. ad 3. sed de motiuis externis, quæ exterius scilicet proponuntur; nec per se interius ipsum animum afficiunt. Quæ quidem etsi propriè loquendo, directe solum pertineant non ad probandam fidem, seu ipsius fidei veritatem; sed solum ad probandam fidei credibilitatem, vt ex dictis colligitur; in præsentem tamen vtriusque generis rationes continent, iuxta Sanctum Thomam q. 1. art. 5. ad 2.

64 Prioris autem generis motiua, alia solum procedunt ex ratione naturali; quæ quidem proprie solum habent locum, respectu earum veritatum fidei, quæ ipso lumine naturali euidenter consistunt, quales sunt hæc potissimum 1. Deum esse, 2. vnum Deum esse, 3. Omnipotentem, æternum, & infinitum esse, 4. Creatorem cæli & terræ esse, 5. prouidentiam rerum creaturarum habere, adeoque munerare bonos, & punire malos, 6. animam hominis esse immortalem, 7. Idola non esse colenda, non furandum, non mœchandam &c. sed vnum Deum verum colendum, legemque naturalem pro viribus seruandam, &c.

65 Atque hic argumentandi processus ex lumine naturali, locum potissimum habet aduersus Ethnicos & Gentiles, aduersus quos eo frequenter etiam vsi sunt antiqui Patres, speciatim Clemens Alexandrinus in libris Stromatû, Origenes libris octo cõtra Celsum, Iustinus Martyr, tû in alijs suis libris, tû præcipue in Apologetico cõtra Gentiles, Athenagoras Christianus Philosophus lib. de resurrectione, Cyprianus de vanitate idolorû, Irenæus lib. aduersus Gentes, Tertullianus libro aduersus Praxeam, & in Apologetico cõtra Gentiles, Arnobius octo libris contra Gentes, Lactantius septem libris diuinarum Institutionum, Eusebius Casariensis in libro contra Philosophos & viginti libris de præparatione Euangelica, & alijs quindecim de demonstratione Euangelica, Theodoretus decem homilijs de prouidentia, & libris duodecim de græcanicarum affectionum curatione, Augustinus in libris de ciuit. Dei, Orosius de eodẽ fere argumẽto septẽ libris, Saluianus octo libris de prouidentia, itẽ S. Thomas in libris contra Gentiles, ac è recentioribus Ioannes Franciscus Mirandulanus sex libris cõtra Philosophos & Gentium philosophiam, denique Augustinus Eugubinus in libris de perenni philosophia.

66 Atque eodem fere argumentorum genere etiã vtendum est contra Saracenos & Mahometanos; aduersus quos speciatim scripserunt Ioannes Damascenus, Euthymius Monachus, Nicetas Byzantius, Ioannes Cantacuzenus; & ex Latinis Nicolaus Cusanus libris tribus contra Alcoranum, Dionysius Carthusianus in peculiari opere. Eaque tractatio pertinet ad primam partem de Deo & attributis diuinis, vbi nos etiam eadem de re egimus.

Alia motiua seu argumenta directe fidei veritatem probantia, procedunt ex aliquo principio reuelato, quæ quidem locum proprie habent aduersus eos infideles, qui aliquod principium fidei admittunt; quorum tres sunt classes. Prima est Iu-

dæorum & Iudaizantium, aduersus quos recte hac ratione fides suadetur ac proponitur, ex libris veteris testamenti, quos admittunt. Quæ ratione, argumentandi contra Iudæos vtendo, pro fide nostra scripserunt olim Iustinus contra Triphonem Iudæum, Tertullianus, & Gregorius Nyssenus libris singulis aduersus Iudæos, Cyprianus ad Quirinum, & de duobus montibus, Cyrillus Alexandrinus de defectu synagogæ, Chrysostomus quindecim orationibus contra Iudæos, Sanctus Augustinus libris duobus contra eosdem, Eusebius lib. 11. demonstrationis Euangelicæ, Richardus de S. Victore contra Iudaizantes, S. Thomas opusc. 21. de regimine Iudæorum, item Andronicus Constantinopolitanus dialogo contra Iudæos, Basilius Seleuciæ Episcopus in flagello contra Iudæos libris nouem, Dionysius Carthusianus lib. 7. de fide, Bartholomæus de Spina in fortalio fidei contra Iudæos, Saracenos, &c. libris quinque, Nicolaus Lyranus cõtra Iudæos de incarnatione, Paulus Burgensis in serutinio scripturarum contra Iudæorum perfidiam, Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis.

67 Secunda classis est hæreticorum, qui cõmuniter vtriusque testamenti scripturas recipiunt, è quibus contra hæreses omnes generatim inprimis efficaciter scripserunt Tertullianus in lib. de præscriptionibus aduersus omnes hæreses, Cyprianus in lib. de vnitæte Ecclesiæ, Pacianus tribus Epistolis contra Nouatianos, Optatus Mileuitanus in libris contra Parmenianum, Hieronymus in dialogo contra Luciferianos circa finem. Augustinus lib. de vnitæte Ecclesiæ, & in lib. de vtilitate credendi, & in libro contra epistolam fundamenti, præsertim cap. 8. Vincentius Lyrensis in commonitorio (aureo planè libello) aduersus prophanas hæresum nouitates; quibus non immerito iunguntur, Edmundi Campiani decem rationes, quas nostra ætate Academicis Angliæ in causa fidei obtulit; vt taceam alios quam plurimos, quos ad longum citat Michael Medina lib. 1. de fide cap. 4. & 5.

68 Tertia classis est Græcorum schismaticorum, quorum dux & incentor censetur Photius, quos egregie suis scriptis confutarunt Manuel Calca libris quatuor olim latine versis ab Ambrosio Camaldulensi, & ex bibliotheca Bauarica in lucem prolatis, ac notis illustratis à Petro Steuartio, Bessarion Cardinalis libro de processione Spiritus sancti, alijsque scriptis, quorum nonnulla extant in actis Concilij Florentini, Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus in apologia pro Concilio Florentino, S. Thomas contra errores Græcorum, Anselmus de processione Spiritus sancti contra Græcos, Hugo Etherianus tribus libris de processione Spiritus sancti, tomo nono bibliothecæ Patrum; Humbertus Cardinalis singulis libris contra

Michaellem Constantinopolitanum, & Nicetam Pectoratum, apud Henricum Canisum tomo 6. antiquæ lectionis, & apud Baronium tom. 11. ad finem. &c.

69 Cæterum de his argumentis, seu motiuis fidei, cuiusvis sint generis, quibus fidei Catholicæ veritas, siue ex ratione naturali, siue ex principijs reuelatis, seu in genere, seu in specie directe comprobatur, non est præsentis instituti agere; sed solum de generalibus & externis motiuis, quibus non directe ipsa fidei nostræ veritas, sed solum credibilitas comprobatur; quibusq; adeo euidenter credibile redditur aduersus infideles, præcipue Ethnicos, ac Iudæos, solam fidem Christianam secundum rectæ rationis iudicium, iure merito acceptandam esse. Contra hæreticos vero, & nostri temporis sectarios, hoc loco ex instituto non agem⁹; sed quæstione sequenti; ubi ex receptis, & in scriptura traditis Ecclesiæ veræ notis demonstrabimus; inter omnes Ecclesias Christi nomen profitentes, solam Ecclesiam Catholicam esse veram Ecclesiam. Obiter tamen & incidenter, ex ijs, quæ ad Ecclesiæ notas proprie non pertinent, etiam hoc loco contra Sectarios interferere quadam non omitam.

70 Neque vero dubium vllum est, fidem Christianam & Catholicam ob externa motiua re ipsa euidenter credibilem esse, vt cum S. Thoma hic q. 1. a. 4. ad 2. & 3. p. q. 63. a. 4. & cont. gent. l. 1. c. 46. Scoto, & alijs in prologo sent. communis habet Doctorum sententia; & constat ex scriptura psal. 92. v. 5. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Ratio est: quia fides nostra nec vllaratione falsitatis conuinci potest, vt suo loco 1. p. disputatione 1. q. 5. dub. 5. dictū, & simul grauissimis argumentis fide dignissima conuincitur; vt ex sequentibus rationibus, quas nunc ordine commemorabimus, patescit.

71 Prima igitur ratio, Christianæ fidei credibilitatem persuadens, sumitur à persona Christi. Illa enim fides ac religio pro vera merito habenda est, cuius author tam insigni vitæ innocentia, & sanctitate, etiam hostibus irreprehensibili, tanta vi ac potentia miraculorum, in sanandis omnis generis morbis, in dæmonibus eiciendis, in naturis rerum varie comutandis, ipsiq; mortuis suscitandis; tam admirabili etiam rerum abstrusarum ac longe postea futurarum cognitione & prædictione claruit; diuina virtute etiã à mortuis, hostibus frustra freudentibus ac ringentibus, à quibus innocens, sed volens ob humanam salutem interemptus fuerat, ad vitam mirabiliter reuocatus: talis est fides, & Christiana Religio, cuius author est Christus; vir innocens ac potens in verbo & opere, vt ex Euangelica historia, partim etiam ex ipsorum hostium fidei, præsertim Iosephi Iudæi attestatone patet.

72 Certe Christus Hierosolymitanæ vrbs excidium Lucæ 19. conuersionem gentium Ioannis 12. & 17. prædicatione Euangelij in vniuerso mundo Matthæi 24. Petri negationem Matthæi 26. Iudæi prædicationem Ioannis 13. Apostolorum martyrium Matthæi 24. verissimis ac disertissimis verbis prædixit: sicut Matthæi 9. & 12. & Ioannis 16.

occultas quoque hominum cogitationes peruidit.

Ita etiam CHRISTVS merito ex suis ipse operibus fidem exegit Ioannis 5. versu 36. Ioannis 10. vers. 25. & 38. & præsertim Ioannis 15. vers. 24. ubi ait: *Si opera non fecissem in eu, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.*

Quare etiam Petrus eodem argumento ex persona CHRISTI desumpto, coram Iudæis, tanquam de re nota & comperta, palam verba faciens Act. 2. vers. 22. ait: *Viri Israelitæ audite verba hæc: IESVM Nazarenum virum approbatum à DEO in vobis virtutibus, & prodigijs & signis, quæ fecit DEVS per illum in medio vestri, sicut & vos scitis: hunc definito concilio & præscientia DEI traditum per manus iniquorum affligentes interemisistis. &c. Et infra versu 32. Hunc IESVM resuscitauit DEVS, cuius omnes nos testes sumus &c. Et vers. 36. Certissime sciat ergo omnis domus Israel; quia & Dominum eum, & Christum fecit DEVS hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* Eodem argumento vtuntur Chrysostomus orat. 2. & 3. contra Iudæos & Augustinus lib. de catechizandis rudibus capit. 24.

Neque refert, quod gentiles & Iudæi Euangelicæ historiæ libros non admittant; quamuis enim eos pro sacra scriptura non habeant, tamen ei saltem fidem humanam iure abrogare non possunt; vt pote recenti adhuc rerum gestarum memoria, iam dudum olim publice & in oculis hostium fidei editæ, & à diuersis diuerso tempore, magna consensione conscriptæ.

73 Secunda ratio sumitur à puritate & integritate ipsius doctrinæ Christianæ, etiam spectando solum lumen naturale; quam in hunc modum formare licet. Si Christianæ religionis præcepta & instituta omnia, rationi naturali adeo consentanea sunt, vt quamuis multa supra rationem, nihil tamen contra naturalem rationis lumen doceant, omnis autem alia, siue Ethnicorum, siue Iudæorum, siue Mahometanorum religio talis est, vt quædam manifeste naturali rationi contraria doceat & proponat, plane consequens est, solam Christianam Religionem esse dignam fide, & merito à quouis prudente recipiendam: sed verum est antecedens: Ergo & consequens. Maior est clara; quia sola fides illa prudenter recipitur, quæ rationi non aduersatur.

Minor quoad priorem partem probatur: nam præcepta moralia Christianæ Religionis, tantum abest, vt rationi aduersentur, vt pleraque etiam solo naturali lumine euidenter comprobentur; qualia sunt; vnum Deum esse colendum; idololatriam, fornicationem, furtum, adulterium esse vitandum. &c. Alia vero eius instituta & dogmata etsi naturalem rationis captum excedant, tamen & per se dignissima sunt diuinæ naturæ ac providentiæ maiestate, & nullam adeo patiuntur grauem ex ratione naturali difficultatem, cui non com-

mode satisfieri possit, vt suis locis docetur, & generatim dictum cit. tomo 1. disput. 1. quæst. 5. dub. 5. Vt proinde iure merito de Christiana Religione dici possit illud psalm. 118. v. 8. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, &c. Iustitia Domini recta, latificans corda.*

74 Secunda pars minoris probatur. Nam primo quod ad Ethnicos attinet, manifestum est, eorum pleraque dogmata ac instituta naturali rationi euidenter aduersari. Qualia sunt illa communia omnium fere Ethnicorum dogmata, de pluralitate Deorum, de idolis colendis, de quorundam etiam nefandorum scelerum non illicito vsu, &c. quæ tamen omnia legi ac lumini naturali manifeste repugnant.

Quo spectat, quod inter Ethnicos non pauci etiam sapientiores Philosophi, ipsique Legislatores, eiusmodi scœlera approbarunt, ac legibus permiserunt; vti Lycurgus adulteria; Perfarum, legislatores incestas nuptias cum matribus, filiabus, sororibus; Plato communionem vxorum, cædem infantum, & alia nefanda, de quibus videri possunt, Theodoretus libro de legibus, Augustinus lib. 7. de ciuitate, & alij. Quibus consimilia nō pauca hoc tempore, etiam apud vtrosque Indos, Iaponios, & Chineses reperire est, vt recentes historiae testantur.

75 Secundo quod ad Iudæos attinet, constat eorum Rabbinos, quos ipsi Magistros sequuntur, post impium illum Euangelicæ legis contemptum, absurdissima pleraque scripsisse. Rabbi Salomon, præcipue apud Iudæos auctoritatis, commentario in caput 2. Genesis ait, Adamum ante Euam conditam, cum omnibus bestiis carnaliter congressum. Idem in caput 28. Num. dicit, præceptum esse sacrificari pro peccato Dei, quod commisit, cum diminuit lumen Lunæ.

In ipsorum quoque Thalmud seu doctrinali fidei habetur, Deum quotidie deuotè orare, ord. 1. tract. 1. dist. 1. etiam in genua procumbentem ord. 2. tractat. 8. dist. 5. Item Deum habere locum quendam separatum, in quo statutis temporibus multis cum lachrymis defleat, ac seipsum affligat, quod templum Hierosolymitanum euerterit, ipsumque populum Iudaicum in captiuitatem redegerit, vt habetur ord. 2. distinct. 5. & ord. 1. distinct. 7. Item Deum quociens remittitur calamitatum Iudaici populi, duas lachrymas effundere in mare Oceanum, & præ dolore pectus vtraque manu contundere, ord. 1. tract. 1. dist. 9. Item filium aut sororem sibi matrimonio iungentem Deo gratissimam rem facere, vt habetur ord. 2. tract. 1.

76 Et alia complura his similia in eodem Thalmud reperire est, de quibus Sixtus Senensis lib. 2. bibliothecæ, & Possseuinus in apparatu sacro V. Thalmud, vbi ait: *Thalmud Hierosolymitanum, & Babylonicum, quod sæpe ab Ecclesia Catholica iussu est comburi, vti & aliquoties iustissime factum est, plenissima sunt blasphemiarum & contra Christum Dominum, & contra ipsius naturæ legem. Vbi etiam addit, Hieronymum à sancta fide scripsisse cōtra Iudæorum perfidiam, & contra Thalmud, qui extat rom. 4. bibliothecæ Patrum edit. 2.*

Tertio his similia sunt etiam, quæ Mahometani in Alcorano docent. Nam ibidem cap. 2. asserunt, quemuis in sua religione & fide saluari posse, si ei conuenienter viuat; quod est Deum, facere idololatriæ, superstitionis, omnisque infidelitatis ac perfidiæ remuneratorem & patronum. Et ibidem cap. 43. habetur, Deum & Angelos orare pro Mahomete. Omitto hoc loco ea, quæ de nostri temporis Sectarijs ad eundem modum referri possent, quæ consulto in quæstionem sequentem differimus. Atque eodem argumento contra gentiles vsi sunt olim Tertullianus in Apologia aduersus Gentes cap. 39. & Iustinus Apolog. 2. ad Antonium Pium.

78 Tertia ratio sumitur ab admirabili Christianæ fidei propagatione. Credibile enim omnino est, eam doctrinam diuina auctoritate niti; quæ cum & multa naturalem rationis captum, excedentia doceat, & pleraque carni ac sensibus contraria iubeat, tam efficaciter nihilominus, nulla armorum vi aut metu, nullis humanæ sapientiæ verbis, nulla temporalis alicuius commodi spe seu promissione, sed sola futurorum expectatione, per paucos ignobiles, & in speciem simplices & abiectos homines ita propagata est, vt breui temporis spatio totam orbem repleuerit, & ab omni hominum genere promptissime accepta, & constantissime retenta sit, iisque tam eruditis ac natis Philosophis, qui omnia suæ rationis trutina examinare ac metiri consueuerunt, quam ab indoctis & plebeijs hominibus, qui omnia fere sola, utilitate aut voluptate metiuntur; sed talis est fides Christiana & Catholica, per Apostolos in vniuerso mundo ad id quidem tempus cognito disseminata, secundum illud psalm. 118. vers. 5. *In omnem terram exiuit sonus eorum; & in fines orbis terra verba eorum.* Et Psalm. 2. vers. 8. *Dabo tibi gentes hereditatem tuam; & possessionem tuam terminos terra.* Et Psalm. 71. vers. 8. *Dominabitur à mari vsque ad mare; & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.* Quæ quidem ad Christianam Religionem pertinere perspicuum est.

In quem sensum etiam Prosper libro de ingratissimis speccatim de Ecclesia Romana ita cecinit:

*Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta Caput mundo; quidquid non possidet armis,
Religione tenet.*

79 E contrario verò nulla plane alia religio est, quæ tam latè, tam celeriter, tamque mirabili modo, nulla armorum vi, aut potentia, nullæ carnalis commoditatis promissione & illecebra, per orbem fuerit diffusa; idque nec de hæreticorum singulis sectis verè pronuntiaripotest, dicitur quæstione sequenti.

Eodem argumento vsi sunt olim Iustinus Martyr Apologia secunda ad Antoninū Pium, Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum in fine, Lactantius libro 5. diuinar. Institut. cap. 13. Chrysostomus homil. 34. in Matthæum, & homil. 4 & 5. in Epistolam primam ad Corinth.

Augustinus libro 22. de ciuit. capit. 5. & lib. de vera relig. capit. 3. & 4. & lib. de utilitate credendi capit. 14. & Damascenus libro 4. fidei capit. 4.

80 Quarta ratio sumitur à miraculis. Illa enim sine dubio vera fides merito ac prudenter censetur, ad quam confirmandam, plurima, & eaque plane talia patrata sunt miracula, quæ nulla naturali, aut creata, sed diuina solum virtute perpetrata esse merito ac necessario existimari debent: talis est fides Christiana & Catholica, nequaquam autem vlla alia Infidelium aut hæreticorum religio: Ergo illa sola vera fides censenda est. Maior patet. Quia Deus testari falsum non potest; hoc ipso ergo, quod ad testandam fidem, diuina virtute miracula eiusmodi patrata sunt; fieri non potest, vt fides illa prudenti iudicio falsa credatur. Minor constat & probatur ex memoria totius vetustatis, omnique historia, Sacra, Ecclesiastica, prophana. Speciatim de CHRISTO, & Apostolis constat ex historia Euangelica, & Actibus Apostolorum; & eaque de re à nobis ex instituto describitur tomo 4. disputatione 2. quæst. 2. dub. 6. De alijs Sanctis constat ex Ecclesiastica historia, Eusebij, Socratis, Sozomeni, ac Vitis Sanctorum, itemque ex Augustino libro 22. de ciuitate DEI capit. 8. vbi de Sancti Stephani, aliorumque reliquijs complura & insignia miracula recenset. Certe Bernardum scribit Godofridus in eius vita libro quarto, capit. 4. vno die in Diocesi Constantiensi illuminasse cæcos vndecim, curasse mancos decem, & claudos decem & octo. Neque vero Dei prouidentiam & bonitatem vlllo modo decet, vt tantis, tam frequentibus, tam mirabili modo editis miraculis vniuersum mundum perpetuo iudificari sinat.

Neque vero olim Gentiles, eorumque magi & arioli, quantumuis diabolo familiares & addicti, talia & tanta, tamque frequentia miracula vquam perpetrarunt.

82 Quantum enim attiner ad cæcum & claudum, quos Suetonius scribit à Vespasiano sanatos, constat, nec illum fuisse verè cæcum, neq; hunc verè claudum, organis scilicet naturalibus substantialiter corruptis, sed ita affectum vtrumq; vt naturali virtute, ac proinde etiam arte dæmonis sanari possent, vt intelligi potest ex Cornelio Tacito libro 4. historiae, & Tertulliano in Apologetico contra Gentes cap. 22. Qui etiam ibidem, vt & Augustinus libro 10. de ciuit. capit. 16. & Michael Medina libro 2. de recta in Deum fide, plura eiusmodi fallacia miracula à Gentilibus patrata commemorat.

Quo tamen minime referenda sunt Balaami & Sybillarum vaticinia, quæ ad veram non falsam religionem confirmandam diuina ope & instinctu edita sunt, vt inferius dicitur. Eodè argumento aduersus infideles præcipue Ethnicos vsi sunt Chrysostomus homil. 3. in 2. ad Cor. Augustinus l. 22. de ciuit. c. 8. & lib. de utilitate credendi c. 16. Plura quæstion. sequenti, vbi idem argumentum contra Sectarios explicabimus.

83 Quinta ratio sumitur à vaticinijs & veræ prophetiæ oraculis; quo argumento vtuntur Iustinus Apolog. 2. ad Antoninum Pium, Tertullianus in Apologet. capit. 20. Clemens Alexandrinus libro 6. Strom. Lactantius lib. 4. diuin. Institut. capit. 9. Augustinus lib. de Catechizandis rudibus capit. 26. & lib. 17. de ciuit. à cap. 15. & libro 13. cont. Faustum à capit. 8. Eam rationem nos ita formamus. Nam dubium esse non potest, quin illa merito pro vera fide habeatur, quæ partim prophetiæ oraculis approbata & collaudata; partim etiã affectas quam plures habuit, qui prophetiæ dono insigniter diuenerunt; tum prædicendo scilicet futura, à nulla causa naturali, sed vel à sola diuina dispositione, vel ab hominis libero arbitrio pendentia; tum etiam occulta cordium, ab omninaturali cognitione remota, patefaciendo & reuelando: talis est fides Christiana & Catholica; non autem alia vlla; Ergo &c.

Maior patet: quia huiusmodi prophetiæ donum, & occultorum cordis notitia, non potest esse nisi à Deo, cui soli futura æque ac præsentia & præterita manifesta sunt; quique solus est scrutator cordium & renium; adeo vt nec diabolus quidem ipse futura eiusmodi contingentia, aut secreta cordium certo norit. Quod fit, vt quam impossibile est, Deum falsitatis testem esse, tam etiam certum merito credatur, eam veram esse fidem, quæ prophetiæ oraculis, aliorumque eiusmodi secretorum notitia contestata sit.

84 Minor probatur ex historijs, de quarum veritate etiam hostes testantur. Nam I. Sybillarum antiquissimis vaticinijs, quorum etiam Varro, alique scriptores Ethnici meminerunt, præcipui fidei nostræ articuli iam olim clare, & perspicue prædicti & collaudati fuerunt, vt speciatim etiam contra Ethnicos referunt & obijciunt Clemens Romanus l. 5. constit. Apostol. c. 6. Iustinus orat. parænetica ad Gentes, & Lactantius l. 1. institut. capit. 6. & Augustinus libro 18. de ciuitat. capit. 23.

II. Veteris testamenti Prophetæ, alique libri, quibus etiam Iudæi veritatis testimonium perhibent, pleraque Christianæ fidei mysteria perspicuis verbis vaticinando asseruerunt. v. g. *Non deficiet sceptrum Iudæ &c. Orietur stella ex Iacob. Ecce Virgo concipiet, Et tu Bethlehem Iudæ. septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt. &c.* aliaque eiusmodi complura; quæ proinde ad fidem nostram tum contra alios infideles, tum præcipue contra Iudæos comprobendam plurimum valent. De quibus præter alios fufe agit Suarez 3. part. tom. 1. d. 1. & 2. & Petrus de Caualeria in tract. qui inscribitur Zelus Christi contra Iudæos, Saracenos, & infideles.

III. Quod speciatim contra hæreticos pugnat: Plurimi religione insignes, hoc prophetiæ dono inter Catholicos iam olim & nostro etiam, hoc sæculo floruerunt, dum occultas hominum cogitationes patefecerunt, dum mirabiles animorum & morum mutationes, itemque pœnas diuinitus quibusdam ob peccata infligendas

85 prædixerit. Quod mirabile vaticinandi donum siue concessum ipsis fuerit à Deo, ad ipsorum sanctitatem manifestandam, siue ad fidem, quam tuebantur, directe contestandam, maximum sane fidei nostræ argumentum præbet. Neque enim aut vera sanctitas sine vera fide esse; neque vera fides non esse potest, quam Deus eiusmodi signis testatam facit.

Certe S. Gregorius lib. 2. Dialogorum cap. 15. de S. Benedicto Monachorum Patriarcha ita scribit: *Benedictus Regem (Totilam Arrianum) de suis actibus increpauit, atque in paucis sermonibus, cuncta quæ erant euentura prænuñtians dicens: Multa mala facis; multa mala fecisti; iam aliquando ab iniquitate conuiesce. Equidem Romam ingressurus es; mare transiurus; nosem annis regnans; decimo morieris. Quæ ita omnia profuse euenerunt. Similia multa adferri possunt ex historia Sanctorum Bernardi, Francisci, Dominici, & nostro hoc tempore, Francisci Xauerij Indiarum Apostoli, vt eorum vitas legenti patebit.*

86 Ex aduerso autem, neque Ethnici, neque Iudæi, neque Machometani, neque hæretici, pro sua quique religione adstruenda, simile quidquam adferre possunt. Imo Lutherus dum sibi temere vaticinandi spiritum arrogauit, pseudo-prophetam vanumque nugatorem se prodidit, vt ex his eius vaticinijs manifestum est.

87 Nam I. vt est apud Cochleum in actis Lutheri Anni 1525. & habetur apud ipsum Lutherum tomo 2. Ienensi germ. fol. 69. in lib. germ. cui titulum fecit, *Fidelis admonitio ad omnes Christianos &c.* prædixit Lutherus, si à se suisque duos adhuc annos nouum pseudoeuangelium prædicetur, futurum, vt *tanquam fumus euanescent Papa, Episcopi, Cardinales, Sacerdotes, Monachi, Moniales, campanæ, turres, Missæ, &c.* Quod quidem vaticinium ab eo editum fuit Anno 1522. A quo tamen postea tempore, Lutherus non duos tantum, sed viginti quatuor annos superuixit, vtpote defunctus Anno 1546. nunquam intermisso prædicandi noui Euangelij negotio; & ecce quæ gratia Dei est, incolumis stat Papatu; viuit, & floret Pontifex, spectantur & audiuntur Episcopi, Cardinales, Sacerdotes, Monachi, Moniales, turres, campanæ, Missæ &c.

II. Inter alias prophetias, apud Aurifabrum, in sermonibus conuiuialibus edit. Francofurt. germ. & apud Ioannem Amsterdamum (n. 31.) vtrumque Lutheranum, qui prophetias Lutheri collegerunt, hæc eiusdem Lutheri celebris refertur propheta itidem aduersus Ecclesiam Catholicam edita.

Pestis eram visum: moriens ero mors tua Papa.

88 Quod tamen nihil aliud est, quam luculentum Lutheri mendacium; quando constat, annis his fere octoginta à morte Lutheri elapsis, non modo non extinctum esse Papatum, sed passim etiam magis efflorescere.

III. Lutherus apud Aurifabrum in citatis symposiacis edit. Francofurt. germ. pag. 446. cum Eislebij in patria sano adhuc corpore commoraretur, de sua morte vaticinatus prædixit: *Cum Wittenbergam rediero, tunc me intumbam reponam;*

sicque veribus pinguem Doctorem deuorandum tradam; nihil vtiq; dubius, quin Wittenbergam saluus esset rediturus. Sed mentita est iniquitas sibi: nam mox post biduum editi vaticinij, Eislebij in patria repentina morte extinctus est Lutherus.

89 IV. Cum Philippus Melancthon, etiam ipse fortasse titulum Prophetæ ambiens dixisset, Carolum Cæsarem superstitem victurum vsque ad Annum Christi 84. Lutherus falsum Prophetam (Carolus enim obiit Anno 1558.) hac alia propheta falsa redarguit asserens: *Tandiu mundus non stabit. Ezechiel enim repugnat. Nam profigato Turca, propheta Danielis finem habet; & tum procul dubio extremus iudicij dies præ foribus est.* Ita refertur incitatis Symposiacis germanicis Francofurtensibus tit. 70.

90 V. Cum bellum esset inter Carolum V. & Principes aliquot Imperij, Lutherus inspecta moneta quadam ex Belgio allatâ, cuiusculptum erat illud psalmi *Ad alligandos Reges eorum in compedibus*, dictum hoc de Duce Henrico Brunswicensi Cæsaris amico interpretari non dubitabat; affirmans suos (nempe Saxonem tunc Cæsari rebellem &c.) nequaquam captiuos fore. Sed euentus pseudo-prophetam mendacij arguit; apud Lindanum dialogo 3.

VI. In bello rusticano, Lutherus ex signis cœli & prodigijs quibusdam certissimam rusticis victoriam promisit. Sed falsus est; apud Lindanum cit. dialogo 3. Sicut etiam Mûncerus, eiusdem belli rusticani author, prænuñtiauit suis certam victoriam, seseque suis manicis tela excepturum. Sed contrario euentu, suis casis, perijt ipse postea carnisicis manu obruncatus. Ommitto alia.

91 Sexta ratio sumitur à sanctitate vitæ, miraque morum mutatione, eorum, qui Christianam, religionem professi sunt, quæ ad eam religionem ex infidelitate fuerunt conuersi. Illa enim religio vera & sancta merito censenda est, quæ, præterquam quod Magistros & Doctores eos habeat, qui & ipsi in primis naturæ legi conuenientissime vixerunt, & omni virtutum genere, prudentia, iustitia, temperantia, fortitudine, charitate, humilitate, mansuetudine, patientia, castitate ornatissimi fuerunt; tantum etiam roboris ac virium conferre cognoscitur ijs, qui ex alijs religionibus ad eam serio conuertuntur, vt non modo quam antea naturæ legem turpissime violarant, postea facile & examullin obseruent, sed insuper in omni virtutum genere egregie proficiant, ex iracundis mansueti, ex superbis humiles, ex incontinentibus casti, ex avaris & rapacibus liberales, ex intemperantibus abstinentes facti: sed talis est sola Religio Christiana & Catholica, cuius plantatores & Magistri fuerunt Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, & Doctores sanctissimi; Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Basilius, tres Gregorij, Benedictus, Bernardus, Franciscus, Dominicus, Carolus Borromæus, Ignatius, Xauerius, alijque plurimi vtriusque sexus, omnisque conditionis & ætatis insignes ac omni virtutis

laude.

laude conspicui Catholicae fidei cultores; quales etiam hodie multi in Ecclesia Catholica passim reperiuntur; ac in ijs etiam non pauci ex ijs, qui vel à paganismo, vel perfidia Iudaica, vel ab hæresi, vel etiam à scelerata vita conuersi, eorum mediorem virtute, quæ Catholica fides præscribit & exhibet, ad piam, sanctam, & inculpam vitam traducti sunt. Sciunt hoc, qui vel inter Catholicos aliquamdiu vixerunt; vel qui Sanctorum historias perlegerunt; experientur insuper etiam illi, qui sese eius doctrinæ serio accommodare studebunt: Ergo prorsus credibile est, apud solos Christianos & Catholicos esse veram fidem, & Religionem.

93 Maior huius argumenti probatur. Nam incredibile est, tam sanctos fidei nostræ Duces ac Magistros, aut consulto nos tradenda falsa fide fallere voluisse; aut ipsosmet imprudenter, in fide seligenda & capessenda falsos fuisse. Neque enim vlllo modo diuinæ bonitati consentaneum videri potest, vt eos in vera fide amplectenda errare sinat, qui & eam studiosissime inquirunt, & tanto studio in rebus omnibus DEI gloriam promouere satagunt. Præterquam quod impossibile est, etiam solum naturæ lumen spectando, sine vera in DEI VERA fide, quemquam tam Sanctum euadere posse. Multo minus fieri potest, vt Catholica fides sola, si quidem falsa est, animum & robur homini conferat pie sancteque viuendi. Nam vel cæteræ omnes religiones ponuntur veræ, & nostra sola falsa; aut quædam ex alijs veræ, & nostra cum reliquis falsa; aut nostra sola vera, reliquæ omnes falsæ. Duo priora membra dici non possunt. Non primum; quia incredibile est, eam fidem, quæ sola falsa est, tantum roboris homini posse conferre ad veram virtutem & sanctitatem, cæteras veras non posse. Neque secundum; quia non minus incredibile est, veram fidem id præstare non posse, & tamen posse falsam. Ergo necessario tertium fatendum est, solam illam veram esse fidem, quæ sola id potest; vti maior propositio argumenti ponebat.

94 Minor autem, quod nimirum Catholica fides id præstet, iam ostensum est; quod autem sola hoc inter omnes præstet, facile probatur. Nam primo antiqui illi sapientes, Philosophi, & poetæ Gentilium, etsi quandoque seuerum quoddam & castigatum vitæ genus colere viderentur, ordinarie tamen impurissimi, & propter vitia contra naturam, etiam apud suos infames erant; semper autem superbi, & arrogantes, ac vanæ gloriæ cupidi, vt testantur Athenæus lib. 13. cap. 27. & Theodoretus in lib. de legibus.

De impuritate Mahometi constat; vtpote, quam ipsemet satis prodidit, dum in Alcorano cap. 43. scribit, sibi per priuilegium à Deo concessum esse, omnes, quas liberet, etiam liceret foeminas quamuis consanguineas sibi copulare. Similia ex litteris Indicis & Iaponicis constant

de Bonzijs & Ioguis, monachis scilicet & eremitis Iaponum Vñ sunt hoc eodem argumento Iustinus Apologia 2. ad Antoninum Pium, Tertullianus lib. ad Scapulam, Lactantius lib. 3. diuin. Instit. cap. 26. idque speciatim aduersus sectarios nostri temporis accommodabimus quæstione sequenti.

95 Septima ratio sumitur à constantia Martyrum qui pro fide Christiana vitam posuerunt. Etenim probabile non est, eam esse falsam fidem, quam tot tantique martyres sui sanguinis vitæque voluntaria profusione constantissime sunt contestati: non solum quia spectatâ ipsorum martyrum quamplurimorum conditione, qui doctrina, sanctitate, & sapientia fuerunt clarissimi, per se auctoritatis plurimum habuerunt ad fidem ei religioni conciliandam, pro qua tam graua tormenta constantissime pertulerunt; præsertim quia simul inter ipsa tormenta non raro miraculis clarebant: sed etiam quia credibile non est, tot, & quidem prope innumeros, vtriusque sexus, omnisque conditionis & ætatis homines, tanta simul pietate, virtute, eruditione, & tam ardenti veræ Religionis Zelo, Deique amore præditos, vt se ipsos pro vera fide tuenda, omni tormentorum genere excrucianos vltro persecutoribus traderent, in deligenda fide deceptos fuisse; vtpote quibus vel maxime Deum suo auxilio & præsidio adesse conueniebat: sed tales habet Religio Christiana vtriusque sexus, omnis ætatis, & conditionis, eruditione, virtute, patientia, humilitate, constantia clarissimos, & numero quasi infinitos martyres; quales nulla alia religio habet; speciatim tot innocentes pueros, tenellas Virgines, venerabiles senes. &c. Ergo censendum est, solam Christianam religionem veram esse religionem.

96 Minor patet ex omni antiquitatis historia. Neque enim vlla religio seu Gentilium, seu hæreticorum cum religione Christiana conferri potest, quoad numerum, virtutem, doctrinam, grauitatem, innocentiam, & constantiam eorum, qui pro sua quique religione vitam posuerunt. Neque hæreticis admodum curæ est, cum sui capitis periculo, Ethnicorum & Paganorum terras obire, vt suam illic fidem diuini honoris studio propagent. *Negotium enim, inquit Tertullianus lib. de præscript. cap. 42. est hæreticis, non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operantur.* Vñ sunt iam olim hoc argumento contra Gentiles Lactantius lib. 5. diuin. Instit. cap. 13. & 14. & Iustinus Apologia 1. ad Senat. Romanum, vbi testatur, se hoc argumento maxime fuisse ad fidem Christianam permotum.

97 Octaua ratio sumitur à felicitate etiam temporali, & singulari prosperitate, qua Deus propugnatores fidei Christianæ mirabiliter sæpe etiam in hac vita recreauit; hostibus interim ac persecutoribus fidei magnis claudibus afflictis & prostratis. Quamuis enim suauidiuinae prouidentiae dispositione, non

semper

semper in hac vita bona bonis, malisque mala eueniant, vt docuimus tom. 1. disp. 3. q. 1. dub. 2. est tamen, cum varijs ac extraordinarijs euentibus, iusto iudicio, Deus etiam in hac vita declarat, cuius religioni fauorem ipse, & patrocinium præstet; præsertim quando pro eius veritate quasi ex instituto pugnatur.

Ex quibus ita licet argumentari. Ea prudenter credi potest vera fides ac religio esse, (cæteris præsertim fidei motiuis simul patrocinantibus) quam Deus mirabiliter sæpe domi forisque, ac præcipue in bellis contra fidei hostes iuuat & defendit; horribilibus stragibus & plagis aduersus eosdem fidei persecutores frequenter illatis: talis est Christiana & Catholica religio: Ergo hæc sola vera fides & religio censenda est. Maior patet; quia sicut Deus per seipsum extraordinariâ prouidentia virtutem veramque fidem persequi & punire; ita falsam extraordinarijs eiusmodi prouidentia fauoribus tueri ac propagare, quasi auctoritate sua cõprobando, non potest.

98

Minor probatur ex antiquis nouisq; historijs. Nam primo veteres olim Christiani Imperatores admirabiles sæpe victorias, diuina utique ope, à veræ fidei hostibus Ethnicis reportarunt; vti mirum Constantinus à Maxentio crucis signo ac Christi nomine in labaro prælato, teste Eusebio lib. 9. historiarum, Theodosius & Honorius à varijs etiam hostibus & Tyrannis, teste Augustino lib. 5. de ciuit. Dei cap. 23. & 26. Theodosius Iunior per Angelos à centum millibus Saracenorum, teste Socrate. Iustinianus senior, quamdiu Catholicus fuit felicissime imperauit; hæreticus factus repentina morte extinctus est, teste Euagrio lib. 4. cap. 16. & seqq. Heraclius priusquam in Monothelitarum hæresin incidere, clarissima Victoriâ Persas fudit; postea rebus infeliciter gestis, ipse tandem nouo atque inaudito morbo extinctus est; neque vllus vnquam maioris in Rempublicam Christianam causa cladis extitit, quam ipse, dum se non opposuit nascenti Arabum Imperio, vt videre est apud Baronium Anno Christi 631. & 641. Idem de Occidentalibus Imperatoribus dici potest vniuersim, eos in sua gubernatione magis minusue prosperis successibus vsos, prout ipsi magis vel minus veræ ac Christianæ Religionis, ipsiusque Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ studio, fuerunt addicti.

99

Orientalium etiam Imperatorum gloria, post diuortium ab Ecclesia Romana factum, propter imaginum cultum ac venerationem, notabiliter cœpit diminui; donec accedente generali schismate, Constantinopoli à Turcis captâ, Imperium Orientale penitus amiserunt. Godefridus cum socijs in bello sacro, rebus plane desperatis, tandem Christi lanceâ, quæ mirabiliter à Deo fuerat reuelata, in prælio prælata, centum millibus Turcarum occisis, vix quatuor millibus è nostris consideratis, insignem obtinuit victoriam, vt scribunt Guilielmus Tyrius lib. 6. de bello sacro ad finem, & Paulus Æmilius lib. 4.

Qui etiam testatur lib. 6. historiarum Francorum, in Gallia ab octo millibus Catholicorum, cæsâ esse vno prælio centum millia Albigensium

hæreticorum. Liouonia, quæ circa annum Domini 1500. cum tredecim millibus, centum & triginta millia equitum Moscouiticorum, & insuper triginta millia Sarmatarum prælio iuste suscepto fuderat, præmissis triduo ieiunio & supplicationibus; postea elapsis paucis annis, cum Catholicam fidem deseruisset, à Moscouitico exercitu horribiliter affligitur, vt scribit Natalis Comes lib. 11. historia.

Sub nostra vero tempora, Carolus Imperator exercitu loge impari, ingentes hæreticorum rebellium copias fudit & prostigauit, Electore Saxonæ & Landgrauio præcipuis rebellium Ducibus captis, vt circa annum Christi 1546. scribit Surrius, nec taceat Sleidanus lib. 17. historiarum. Heluetij Catholici viribus longè impares, Acatholicos tamen quinque prælijs fuderunt, apud Cochleum in actis Lutheri anni 1531. & apud Surium eodem anno 1531. In bello rusticano noui pseudoangelij causa & amore suscepto, insignis Victoria aduersus rebelles, reportata fuit, plusquam centum millibus rusticorum peremptis, apud Sleidanum lib. 1.

Proxime verò elapsò quinquennio, post infelicem, Catholicæ Religionis odio, rebellionem à Bohemis Caluinistis inchoatam, à Morauis, Silesijs, partim etiam Aultrijs, aduersus Cæsarem propagatam, ac demum à Friderico Comite Palatino approbatam ac defensam, sub auspicijs, & victoriebus signis Ferdinandi Cæsaris, & Maximiliani Vtriusque Buarie Ducis, & iam nunc Imperij Electoris, partim etiam Hispaniarum Regis à Cæsare aduersus rebelles in auxilium vocati, armis & copijs quanta & quam magnifica, Deo utique fauente ac bene iuuante, aduersus rebelles Sectarios per vniuersum Imperium trophæa erecta sunt? Anno quidem 1620. Superior, partim etiam inferior Aultria ad obsequium Cæsaris compulsâ; grandis deinde & illustri Victoria generali prælio commisso, multisque hostium millibus cæsis ac peremptis, totaque prorsus hostili exercitu fuso, ad Pragam reportata; Praga Bohemiarum metropolis, & cum eorum quasi regnum, simulque Morauia & Silesia, in potestatem Cæsaris reducta. Anno 1621. Palatinatus Superior; & bona pars inferioris, rebelli Domino adempta, in potestatem Cæsaris venit; Mansfeldio exinde eiecto & fugato. Anno 1622. tribus iustis magnisque prælijs à fortissimo pientissimoque Comite Tillo casti sunt Durlacensis primus, deinde Mansfeldius, præsentis Palatino, denique Halberstattenfis. Haidelberga, Monheimium, præstantes munitiones, captæ. Anno 1623. rursus insignis Victoria contra Halberstattenfem obtenta. Hassia, à suo Principe, metu Catholici exercitus deserta, ad Imperatoris obsequium compulsâ, &c.

Rursus Anno 1625. integræ ditiones & Episcopatus, qui fide Imperatoris deserta, sese rebellibus adiunxerant, in potestatem Cæsaris redacti sunt, vt Halberstattenfis, Mindensis, Magdeburgensis &c. Denique vt hoc iam etiam velut coronidis loco annectam; hoc ipso Anno 1626. quo hæc in lucè edo, die 27. Augusti rursus

celeber-

celeberrima victoria de Rege Daniæ Rebellium. statuum supremo Ductore, eiusdemque exercitu, qui nonaginta equitum turmis, siue cornetis, & sedecim millib⁹ peditum constabat, per supra dictū heroem Tillium reportata fuit, cæsis in prælio decem circiter millib⁹, captis plus quam duobus millibus, totoque apparatu & comætu bellico, vna cum vexillis plusquam triginta, in victoris potestatem adductis: Quæ victoria præcedente nocte etiam cœlesti prodigio præsignificata fuisse dicitur, quando inter vtrumq; exercitū, in sublimi aere machera ignea, capulo ad nostrum, superno vero apice ad Danicum exercitum spectante, palam conspecta fuit. Certe manus Domini fecit hæc omnia; qui hostibus, vt ipsi fatentur, pro fide sua pugnantibus, non adeo fuisset durus & immitis, si bonam causam fouissent.

102 Hue pertinet, quod & authores hæreseon, & cæteri fidei persecutores, horribiliter sæpe à Deo etiam in hac vita puniti fuerunt. Nam vt omittam veteres illos Simonem magum, Manetem, Montanum, Arium, Iulianum apostatam, Valentem Arianum, Nestorium, Hunnericum Arianum Vandalarum Regem, Anastasium patronū Eutychariorum, de quorum infelici interitu veteres historiae testantur: certe Lutherus & Oecolampadius repentina morte extincti sunt, apud Cochlaum in actis Lutheri Anno 1546. & Surius in commentario ibidem, & Anno 1531, Zuinglius in bello contra Catholicos perijt. Andream Carolstadium scribunt ministri Basileenses in propria epistola, à demone extinctum. Caluinus à vermibus corrosus, sicut olim Herodes, Antiochus, & alij insignes veræ fidei persecutores; ac simul etiam aduersus Deum blasphemus, dæmonibus inuocatis, misere interijt, teste Hieronymo Bolsecio in eiusdem vita. Vtuntur eodem argumenti genere aduersus infideles Tertullianus in libro ad Scapulam, & Chrysofomus orat. 3. contra Iudæos: nec est infirmum, si ei præsertim cætera adminiculentur.

103 Non ratio sumitur à confessione aduersariorum. Prudenter enim sine dubio ea fides acceptatur, quam ipsi aduersarij, cogente veritate, suâ etiam nonnunquam fide damnata, veram & sanctam confitentur: sed talis est fides Christiana & Catholica: Ergo &c. Maior patet. Minor aduersus cuiusvis generis infideles probatur. Nam primum quoad Ethnicos, Iudæos, & Mahometanos attinet, extant sane eorū non leuia veritatis testimonia, quæ Christianæ Religioni perhibuerunt. De qua re videri possunt, quæ Plinius secundus in epistola ad Traianum libro 10. epistolarum de Christianis scribit; & quæ Tertullianus in apologetico eap. 1. & 2. de Paganis Iudicibus, & Imperatoribus Christianos laudantibus refert. item quæ M. Aurelius Imperator de Christianis militibus scripsit, in epistola, quæ extat in operibus Iustini.

Iosephus certe Iudæus libro 18. antiquit. capit. 4. affirmat, Christum plusquam hominem fuisse, & vere Messiam esse. Verba eius sunt: Eodem tempore fuit IESVS vir sapiens si tamen vi-

rum eum fas est dicere. Erat enim mirabilium operum patror, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt, plurimosque tam de Iudæis, quam de gentibus sectatores habuit. Christus hic erat: quem accusatum à nostra gentis principibus pilatus cum addidisset cruci, nihilominus non desisterunt eum diligere, qui ab initio ceperant. Apparuit enim eis tertia die vivus; ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt; & usque in hodiernum diem Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit. Ita Iosephus. Philo scripsit librum de laudibus Christianorum, qui in Ægypto sub Sancto Marco degebant, vt refert Hieronymus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis. Similia habet Mahometes in Alcoranoc. 2. & 4.

104 Deinde quoad hæreticos attinet, omisso Titula Arriano, qui Sanctum Benedictum olim tanquam verum Dei seruum & Prophetam summo honore coluit, teste Sancto Gregorio libro 2. dialog. capit. 15. de nostri temporis Sectarijs notentur sequentia. I. Lutherus in epistola contra Anabaptistas, ad duos Parochos, tomo 2. germ. Wittenbergeni fol. 229. & 230 pro Catholica religione ita scribit: Nos ingenue fatemur, quod in Papatu multa bona sunt, Christiano nomine digna, quæ & inde ad nos usque promanarunt. Fatemur nimirum, quod in Papatu vera sit S. scriptura, verus baptismus, verum altaris sacramentum, veræ clauis ad peccatorum remissionem, verum concionandi munus, verus Catechismus, vt sunt oratio Dominica, decem præcepta & fidei articuli &c.

105 Et paulo inferius: Ego dico, sub Papatu esse verum Christianismum, imo nucleum seu medullam (derreckte & dussunde) Christianismi; & multos pios magnosque sanctos &c. Et rursum: Si sub Papa est Christianitas, tum sine ea Christi corpus & membrum esse debet. Quod si corpus Christi est, tum habet etiam verum Spiritum, Euangelia, fidem, baptismum, sacramenta, clauis, munus prædicandi, orationem, Scripturam Sacram & quidquid Christianitas habere debet.

Et paulo superius: Audio & video, quod Anabaptismum quidem in hunc solum finem suscipiunt, vt sic Romanū Pontificem vexent, vt qui nihil velint ab Antichristo retinere: non secus ac Sacramentarij propterea in Sacramento non nisi panem & Vinum agnoscunt, solum in odium Romani Pontificis, & putant se hoc modo Papatum debellaturos. Hi debili sane nituntur fundamento. Hoc enim modo negare illos oporteret vniuersam scripturam, & concionandi munus. Hæc enim omnia habemus à Papa; alias nobis noua Scriptura condenda esset. &c. Ita Lutherus (sub annum Christi 1528. vt refert Cochlaeus in actis eiusdem) pro Catholicis; quibus cum concedat verum Catechismum, & fidei articulos, imo etiam veram fidem, quid aliud ab ipso requiramus? Tantum certe Luthero nunquam concedemus.

II. Idem Lutherus in libro de Missa priuata, & vnctione Sacerdotum Anno 1533. (vt habetur tom. 7. latino Wittenberg. & tom. 6. germ. Ienensi, & tom. 7. german. Wittenbergeni) discrete & serio fatetur, se abrogationem & damnationem Missæ priuatae, vt vocant, ipso diabolo Magistro didicisse. Narrationem his verbis incipit: Contigit me semel sub mediam noctem subito experge-

fieri: ubi Sathan mecum cepit eiusmodi disputationem. Audi, inquit Lutherus, Doctor perdoctè, nostin etiam te quindecim annis celebrasse Missas priuatas pene quotidie? quid si tales Missæ priuatae horrenda essent idololatria? quid si ibi non adfuisse Corpus & Sanguis Christi, sed tantum panem & vinum adorasses, & alijs adorandum proposuisses? Et post diaboli argumenta sua; responsa vtrinque prolata, tandem se à diabolo conuictum, in eiusdem sententiam concessisse, aperte falsus Lutherus ita concludit: In summa, nos ab ipsorum priuatis Missis, ab unctione Episcoporum (diabolo videlicet magistro & præceptore) liberati sumus. Viderint ipsi uunt Domini Papista & c. quomodo ipsi sua Pergama defendant. Nos admonemus nostros; sint ipsi sua Missa, suaq. unctionis defensores.

107 De qua re pluribus egi i. part. anatomie confessi, August. demonstrat. 6. à nu. 6. ubi etiam à num. 21. perspicue ostendi, confessionem Austriam ipsidem aliquot argumentis, quibus olim diabolus aduersus Lutherum vsus erat, Missam priuatam impugnare. Annon iure proinde aduersus Missæ contemptores dici possit illud Ioannis 8. Vos ex patre diabolo estis; & desideria patris vestri vultu facere. Verissime Tertullianus lib. de habitu mulierum cap. 2. Hac qualia sunt, interim iam ex Doctorum suorum qualitate & conditione pronuntiare potest: quod nihil ad integritatem peccatores; nihil ad castitatem adamatores; nihil ad timorem Dei (& Evangelicam veritatem) desertores spiritus, aut monstrare potuerunt, aut præstare & c. Mali magistri male docuerint necesse est.

108 III. Idem Lutherus in lib. de abroganda Missa priuata hortatur fratres suos Augustinianos Wittenbergenses, qui primi omnium Missas abrogauerant, vt in eo instituto etiam contra conscientia accusationem persistant; sicut & se in quibusdam fecisse ait, vt refert etiam Surius in commentario Anni 1521. Certe Lutherum in tota sua causa admodum fuisse dubium, & affectu potius quam ratione ductum, cum plura alia testantur, quæ retuli i. part. anatomie demonstrat. 9. tū illud perspicue ostendit, quod in responsō ad Hircum Lipsiensem tom. 7. germanico Wittenberg pag. 133. his verbis scribit Lutherus: Cor meum ita affectum, vt sperem, me in Dei nomine, hoc opus aggressum: non tamen eius sum audacia, vt de eo iudicium feram, prædicemque publice pro certo aliter non esse. Nollem libenter diuinum iudicium super hac re sustinere. Ita Lutherus; cui quis fidat, qui Deo fibique ipsi non fidit.

Huic simile est, quod Ioannes Mathesius Lutheranus Prædicans in orat. germ. 12. de Lutero pag. 147. de eodem Lutero in hunc modum narrat: M. Antonius Musa, Parochus Rechlitziensis, retulit mihi, se aliquando Doctore (Lutero) ex animo questum esse, se ipsum nec credere non posse, quod alijs præduer. Tum vero Doctorem Lutherum respondisse, Deo sint laudes & gratia, quod etiam alijs ita accidat: putabam id mihi soli vsuuenire. Quis ergo Lutheri doctrinæ credat, qui eam ipse non credidit?

109 IV. Philippus in Apologia confessionis Augustinæ a. 5. & 27. Bernardum, Dominicum, & Franciscum vocat Sanctos, vt & Lutherus lib. de abroganda Missa prope finem. Et Caluinus In-

stituit. lib. cap. 10. §. 17. Bernardum nominatum scriptorem. Nemo autem Sanctus, nemo pius est, sine vera fide. Denique Heluetij A Catholicis bello deuicti, a. i. in ita pacificationis, scribebant, se in postremum Confœderatis suis molestos non fore, circa veram, indubitam & Catholicam fidem suam, vt refert Cochleus in actis Lutheri Anni 1531. Plura quæstione sequenti.

Atque hæc comunissima videntur ac potissima rationes motiua; quæ cum singulae ad fidem Catholicam persuadendam non parum momenti habeant, tum robur longe maximum habere, necesse est, si plures, aut omnes simul sumantur: vt non immerito Richardus Victorinus lib. 1. de Trinitate cap. 2. plenus confidentiæ scripserit: Sane qua reuelata sunt nobis cælestis, tam multis, tam magnis, tam miris prodigijs confirmata sunt, vt genus videatur esse dementia, in his vel aliquantulum dubitare. Vinam attenderent Iudæi, vtinam animaduertent Pagani, cum quanta conscientia securitate, pro hac parte, ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nonne cum omni confidentia dicere poterimus: Domine si error est, à te decepti sumus. Ista enim nobis sunt tantis signis & prodigijs confirmata, & talibus, que non nisi per te fieri potuerunt. Plura Medina lib. 2. de relecta in Deum fide, Gregorius de Valentia tum in sua analysi fidei, tum hic q. 1. punct. 4. §. 3. & Bellarminus de Ecclesia lib. 4. Ex instituto vero cõtra huius tẽporis Sectarios, ex comunib9 Ecclesiæ notis, pro veritate fidei & Ecclesiæ Catholicæ differendum nobis est quæstione sequente.

DVBIVM V.

An propositio ad fidem requisita adeo infallibilis esse debeat, vt in obiectum falsum cadere nullo modo possit.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2. & a. 5. ad 1. & 2.

111 Explicauimus hactenus, quid sit propositio fidei; quanta esse debeat eiusdem fidei credibilitas, à quo & quibus medijs seu motiuis ea propositio fieri debeat: restat nunc postremo examinandum, quantæ infallibilitatis esse debeat, vt ad fidem gignendam sufficere possit; siquidem, constat infallibilitatem à credibilitate esse distinctam; quando multa sunt admodum credibilia, adeoque fide dignissima, quæ tamen infallibilia non sunt. Vbi speciatim examinanda occurrit illa difficultas, vtum aliquid falsum possit, absolute loquendo, sufficere proponi, tanquam credendum fide diuina.

Qua in re olim Franciscus Suarez cum Anno M. D. LXXXIII. Romæ hanc ipsam materiam in scholis prælegeret, ob eam potissimū causam ne certitudo fidei periret, si quæquã falsi posset sufficere proponi, tanquam credendum fide diuina, docuit, fieri nunquam posse, vt aliquid falsum fiat alicui euidenter credibile ob reuelationem diuinam

diuinam, adeoque vt credendum fide diuina, seu quod idem est, vt aliquid falsi ita nobis proponatur, vt illud ex vi talis propositionis, teneamur certo & indubitato assensu credere, id esse diuinitus reuelatum: spectare enim aiebat, ad diuinam prouidentiam, ne illud vnquam fieri permittat, ne alioquin incerta & dubia reddatur tota hæc diuina auctoritas.

Vade addebat, si res quæpiam, superans naturalem cognitionem, proponatur credenda, opus esse, tum vt testimonijs plusquam humanis constet, Deum esse illius doctrinæ authorem; tum vt sufficienter constet audientibus, Ecclesiam Catholicam ita sentire; atque etiam vt sit euidens moraliter, eos homines qui immediate fidem prædicant, non mentiri in eo, quod asserunt, Ecclesiam Catholicam ita sentire & definire: alioquin propositiohem fidei tanquam insufficientem nõ obligare ad credendum ea, quæ proponuntur, fide omnino diuinã & certã: quamuis ea propositio sufficere possit ad credendum fide quadam acquiritã & humanã. Et sæpe, inquit, in his casibus homo tenebitur ad Deum accedere, vt gratia & motione sua interiori dirigat illum, in rebus credendis; & saltem ratione huius interioris motionis, quæ ad diuinam maxime prouidentiam spectat, est semper magna differentia, inter sufficientem propositionem fidei & insufficientem; & inter prædicatorem falsitatis, & veritatis. Ita ille. Quæ sententia etiam à Suario insinuat 3. part. tom. 2. disp. 3. sect. 2. & vltius etiam ita confirmari potest.

Nam I. Nisi hoc dicatur, sequitur, aliquando fieri posse, vt alicui fidei, successu temporis, ereditior fiat fides falsa, quam vera; & per consequens vt is qui semel prudenter credidit verã fidei, rursum postea prudenter fidem deserat, & aliquam erroneam sectam amplectatur; sed consequens est falsum, & absurdum: Ergo. &c. Maior probatur; quia ponamus, aliquem primo ad credendum fuisse per motum motiuis quibusdam tantum humanis, talibus scilicet, qualia etiam in falsam fidem cadere possint: tunc aio, in hoc casu nihil ob stare, quo minus huic homini, progressu temporis, falsa aliqua fides maioribus etiam eiusmodi motiuis credibilis reddatur; ita quidem vt illis superuenientibus, prudenter iudicare possit & debeat, se per illa motiua, quibus prius ad credendum fuit adductus, prudenter amplius ad idem credendum moueri nec posse, nec debere; sed potius ad oppositum, ob motiua grauiora in contrarium adducta. Vt si v. g. initio fides ei fuerit persuasa vno vel altero miraculo, à duobus vel tribus testibus confirmato; postea vero pro opposito errore referantur plura & grauiora miracula, pluribus itidem & grauioribus testibus confirmata.

Minor autem probatur tum ex illo Galat. 1. v. 8. *Sed licet nos, aut Angelus de celo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Ex quo colligitur, non posse villo modo postea improbabile fieri, quod semel prudenter creditum est. Tum ratione; quia talis ad contrariam aliquam sectam, prudenter, vt in argumento

ponitur, transiens, aut verã fidei habitum, amittit, aut non amittit. Non primum; quia prudenter agens, nihilque peccans, non potest fidem perdere: neque secundum; quia absurdum videtur, vt fidem retineat, quæ eam semel sufficienter propositam deserit, & ad sectam aliquam contrariam deficit.

II. Si ad supernaturalis fidei actum sufficit, eius obiectum quibuscumque demum motiuis euidenter credibile reddi, sequitur, posse non tantum extraordinarie ob peculiarem reuelationem, sed etiam ordinarie quemuis iustum subinde diuinã ac infallibili fide credere, se esse iustificatum: consequens est falsum, & contra Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 9. ergo & antecedens. Sequela probatur. Quia vt suo loco de gratia dictum, & colligitur ex illo Roman. 8. vers. 16. *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei;* non desunt iustis subinde illuminationes & consolationes diuinæ, quibus Deus illorum mentes nonnunquam mouet ad singularem fiduciam, de acquisita iustitia concipiendam. Has autem esse vere diuinas illuminationes & reuelationes videtur eis euidenter fide diuina credibile reddi; tum ex bonis effectibus eiusdem consolationis, promptitudine scilicet & alacritate ad diuinum obsequium; tum quod excussa conscientia nihil in se deprehendunt diuinæ gratiæ contrarium; tum quod simul proprio experimento satis norunt, se nihil scienter omisisse eorum, quæ ad diuinam gratiam conciliandam pertinent: & alia demum, huc referri possunt, quæ ex regulis discernendi bonos & malos spiritus desumpta, grauissimum, imo sufficiens pondus habere possunt, ad prædenter iudicandum, eas inspirationes à Deo profectas esse.

Atque hæc esse possunt argumenta huius sententiæ: pro qua etiam citari potest Bellarminus lib. 6. de grat. & lib. arbit. cap. 3. dum ibidem ait; *ad hoc, vt fides sit certa, ex parte obiecti, duas causas infallibiles requiri, nempe causam reuelantem articulos reuelatos. Et addit; Si is, qui articulos reuelatos proponit, aut declarat, erroris sit obnoxius, & possit aliquid proponere tanquam à Deo reuelatum, quod vere non sit à Deo reuelatum, tota fides nutabit.* Quod tamen, intelligi meo iudicio debet, de propositione publicã, de qua quæstione sequenti agendum; ne alioqui fatendum sit, nullam propositionem ab homine priuato factam, sufficere posse ad persuadendam & concipiendam fidem, contra dicta superius dub. 2. & 3.

In contrarium autem videri potest ea sententia neque vera esse, neque necessaria ad tuendam fidei certitudinem, Primum probatur varijs modis, & imprimis ex dictis citat. dub. 2. & 3. Nam ad sufficientem fidei propositionem plus non requiritur, quam vt id, quod proponitur credendum, fiat prudenter & euidenter credibile certo & indubitato fidei diuinæ assensu; ita quidem, vt oppositum simul secundum rectam rationem nullo modo sit credibile: hoc autem fieri potest nonnunquam ijs motiuis, talique pro-

positione, qualis in obiectum etiam falsum cadere potest: Ergo, &c. Minor probatur: quia si euidam simplici quidpiam proponatur ab omnibus maioribus, Pastoribus, & Doctoribus, quos nôrit, tanquam diuinitus reuelatum, & multis miraculis confirmatum, certa proinde ac indubitata fide credendum; nec vllum habeat indicium, quo id ei improbable videri possit, tum certe euidens illi erit, id solum esse fide diuina, credibile; nihil enim in præfenti occurrit, quod in contrarium opponere possit; tamen forte, alio tempore, quo ratio dubitandi incidere, necessaria esse possint plura & grauiora motiua, vt diximus dub. 3.

118 Secundo. Si ad credendum talis propositio necessaria esset, qualis in obiectum falsum cadere nullo modo potest, sequeretur, omnem veritatem credendam, vi ipsius propositionis ad credendum requisitæ euidenter esse veram: consequens est absurdum, & contra dicta quæstione præcedente dub. 6. Ergo & antecedens. Minor patet, Maior probatur. Quod enim ita proponitur, vt etiam priusquam diuina fide credatur, ex vi talis propositionis omnino certum sit, illud falsum esse non posse, est euidenter verum: quia certitudo fidem præcedens, alia esse non potest, quam euidentiæ.

119 Tertio. Ex contraria sententia sequi videntur non parua incommoda. Primo enim hinc necessario consequens videtur, multos ex fideli populo vera ac diuina fide non assentiri rebus fidei; quandoquidem plurimi esse videntur inter simplices, qui re ipsa non nisi ijs motiuis ad credendum mouentur, quæ in falsam etiam sectam cadere facile possunt; vt auctoritate maiorum ac pastorum, quos norunt; commemoratione miraculorum, quæ nec à se visa, nec experta credunt, moti sola auctoritate humana eorum; qui hic & nunc iure fide digni censeantur; & demum consensu & auctoritate eius Ecclesiæ, quam norunt. Quod si præterea opus est, vt euidenter sciant, in tota Ecclesiâ, per vniuersum orbem, diffusâ, sic credi, primam quot anni labentur, dum istam euidentiâ acquirant; quam nec peritiores semper habere videntur. Deinde si nihil addatur, quid hoc ad illam, quæ requiritur, certitudinem ac infallibilitatem propositionis attinet; cum nihil obstet, quo minus falsa fides æque latè propagetur ac vera. Quod si præterea requiras sanctitatis & miraculorum cognitionem aliquam certam; ita scilicet vt crediturus nosse debeat, in hac religione multos sancte vixisse, & miraculis fidem confirmasse: quæro, an eius rei certam & euidentiâ omnino cognitionem requiras? si negas, tum nihil obstabit, quo minus etiam falsa fides simili motiua æque reddatur credibilis; quando similis notitia seu opinio sanctitatis, & miraculorum, etiam de falsa fide, ingenerari facile potest. Sin ais; quantâ industria opus erit ad eiusmodi euidentiâ comparandam; & quam pauci proinde erunt, qui verâ & diuina fide credere aliquid possint?

120 Secundo sequitur, nullum infidelem, firma omnino & indubitata fide aliquid falsi, tanquam

diuinitus reuelatum credentem, posse excusari saltem à temeritate credendi; quia ex illa sententiâ fieri nunquam potest, vt quis prudenter adeo certa fide credat aliquid falsi tanquam diuinitus reuelatum. Consequens autem videtur absurdum; quia inde sequitur, nullum infidelem, seu falsi quidpiam, tanquã diuinitus reuelatũ, certâ fide credentem, excusari per ignorantiam inuincibilem posse à peccato; quod comuniter negant omnes.

121 Tertio sequitur, neminem inter hæreticos, etiam si alioqui ob ignorantiam inuincibilem excusetur ab erroribus, quos contra fidem habet, vera & supernaturali fide assentiri, nec ijs quidem veritatibus, quas vera & Catholica fides proponit: consequens autem est absurdum; quia consequenter nemo talis vnquam saluari posset; adultum enim sine fide etiam actuali placere Deo, & saluari, est impossibile. Sequela probatur. Cum enim talis omnia fidei suæ obiecta credat propter eandem propositionem, eademque motiua, necessario sequitur, aut falsum etiam euidenter illi tanquam diuinitus reuelatũ indubitata fide credibile esse; aut nec vera quidem obiecta fidei ei ita sufficienter credibilia esse, vt diuina fide credi possint.

122 Quarto accedit, quod eadem sententia secum ipsa videtur pugnare. Aut enim isti certo prorsus iudicio sibi persuadent, veram esse suam sententiam; ita vt certum illis sit & euidens, nihil falsi posse euidenter credibile reddi per fidem piusquã humanam; & per consequens omne id, quod sufficienter proponitur, velut credendum fide diuina, esse verum; aut tantum existimant, id esse probabile seu probabilius. Non primum; quia tunc omnia obiecta fidei cuiuslibet credenti essent euidenter vera, vt supra dixi, & magis patet ex hoc syllogismo: Quidquid euidens est, tanquam diuinitus reuelatum, fide omnino certa & indubitata credibile esse, id euidens est esse verum; adeoque prout proponitur, diuinitus esse reuelatum: sed omnibus vere creditibus euidens est, ea quæ fides proponit, esse tanquam diuinitus reuelata, certa prorsus & indubitata fide credibilia: Ergo euidens est, ea esse vera, adeoque prout credenda proponuntur, diuinitus reuelata. In quo syllogismo, Maior ex facta hypothesis est euidens: Minor itidem, iuxta communem sententiam, est euidens ex dictis dub. 2. Sequitur ergo euidens etiam conclusio.

123 Si autem dicant, vt sane dicunt, id sibi tantum esse vero simile seu probabile, aut etiam probabilius, tunc non consequuntur id quod intendunt; nempe vt per suam sententiam consultum sit fidei certitudini, magis quam per oppositam. Nam si ea sententia illis non est plusquam probabilis; possunt ergo adhuc timere, ne falsa sit: ac proinde etiam non obstante hac sententia, non minus timeri potest, ne falsum sit quod creditur, quam alioqui ex contraria sententia timeri id potest: reuera autem non potest prudenter timeri, etsi possit absolute, vt inferius dicitur.

124 Quod autem eadem sententia non sit etiã necessaria.

essaria ad fidei certitudinem tuendam, sic ostenditur. Quia fidei certitudo vel consideratur ex parte obiecti; & tunc plus non requirit, quam obiectum omnino certum & infallibile; ita scilicet ut quatenus substat rationi formali, propter quam creditur, hoc est, diuinæ reuelationi, adeoque prout sub fidem cadit, non possit non esse verum. Et hoc habet, tametsi possit interim aliquod falsi prudenter credibile reddi, & tanquam propter eandem diuinam reuelationem necessario credendum sufficienter proponi.

126 Quandoquidem non ideo sequitur, assensum supernaturalis fidei esse falsum; cum assensus ille circa falsum illud obiectum, nec sit, nec vnquam esse possit assensus supernaturalis fidei, sed assensus merè humanus & acquisitæ fidei; quantumuis à credente per ignorantiam existimetur, esse assensus supernaturalis fidei.

Aut consideratur fidei certitudo ex parte subiecti, prout nihil aliud est, quam firmitas assensus, excludens omnem dubitationem & formidinem: & tunc plus etiam non requirit, quam ut quis, post sufficientem propositionem, captiuato intellectu in obsequium fidei, firmo plane ac indubitato assensu credat, vera esse ea, quæ tanquam diuinitus reuelata proponuntur; etiam si interim nullam de veritate eorum euidentiam habeat, nec in se, nec in reuelante, nec in proponente. Quod ipsum tametsi circa obiecta tam ardua difficile sit, & ob hoc ipsum maximi meriti apud Deum; accedente tamen auxilio diuino, fieri abunde potest; etsi forte interim absolute loquendo etiam falsum quidpiam eo modo credibile reddi possit.

127 Hinc enim non sequitur, posse igitur aliquem semper dubitare, ne falsum sit, quod credat, non solum quia non est necesse, ut quiuvis ita credens id ipsum semper aduertat; sed quia licet etiam ipse existimet, absolute fieri posse, ut etiam falsum eodem modo credendum proponatur, adeoque ut etiam id quod credit, quantum est præcise ex vi propositionis externæ, qua inductus fuit ad credendum, absolute falsum esse possit: quia tamen ex hypothesi, eo ipso scilicet, quod obiectum creditum, per graua motiua illi tanquam certa fide credibile proponitur, nec habet vllam rationem sufficientem, qua illi probabiliter; & secundum veram prudentiam agendo, vel id incredibile, vel oppositum credibile fiat; ideo non potest vllō modo prudenter timere, ne falsum sit, quod credit, sed si velit prudenter agere, potest & debet indubitate credere, vera esse, quæ ita credenda proponuntur.

128 Quemadmodum loquendo secundum quandam proportionem; licet quantum est ex parte motiuorum, quibus inducti sumus ad credendum fide humana, hos vel illos esse nostros parentes, absolute loquendo falsum esse possit, quod ita credimus; non ideo tamen possumus, vel debemus, secundum prudentiæ regulas, eiusmodi assensum abijcere, aut de ea re dubitare, aut etiam timere, ne falsum sit, quod ita credimus; quia videlicet, ut suppono, nulla iusta & probabilis ratio in contrarium nobis obijcitur, quare sic cre-

dere non debeamus; itemque ne iniuriam parentibus, temere dubitando inferamus, &c. Quod proinde multo magis locum habet in nostro proposito; vbi si quis post sufficientem propositionem veritatis credendæ, dubitare velit, & iniuriam Deo testanti irrogaturus, & sibi ipsi grauem pœnam conciliaturus sit.

129 Neque vero sufficiens ratio, cur aliquid firmo ac certo assensu, ex parte subiecti, prudenter non credatur, est, quod rei creditæ, quantum est præcise ex parte externæ propositionis, absolute ac simpliciter loquendo, potest subesse falsum. Si enim interim alicui grauibus plane motiuus res aliqua, tanquam certa fide credenda, proponatur, isque secundum præsentem statum & conditionem, in qua versatur, non aduertat vllam rationem seu motiuum in contrarium, quo id fiat improbabile, tunc sane homo non potest prudenter de eo dubitare, nec de opposito formidare; maxime si id cederet in iniuriam alterius, vel in graue nocumentum ipsius credentis. Quod cum suo modo verum habeat in assensu naturali, multo verius est in assensu fidei; qui immediate ac præcipue non nititur eiusmodi propositione, & in quo peculiaris etiam causa intellectum ad verum potius, quam ad falsum obiectum determinans interuenit, ut infra dicetur.

130 Et confirmatur hæc doctrina. Primo; quia plerique docent, posse aliquem obiecto etiam falso non minori certitudine ex parte subiecti, hoc est, firmitudine, assentiri, quam fidelis assentiat alicui veritati fidei. Imo Sotus lib. 3. de nat. & grat. cap. 10. dicit, hoc non esse dubium, & de hoc dubitare, esse puerilem errorem. Et addit; quin imo heretici omnes suorum errorum, quos Catholicos existimant veritates, tantum habent certitudinem (ex parte obiecti) quam nos articulorum fidei.

Et in eundem sensum Molina 1. part. q. 1. a. 5. dicit, eiusmodi certitudine, quæ se tenet ex parte subiecti, posse hæreticum adherere interdum certius, hoc est, firmitus errori, quam adhaereat Catholicus veritati; & proteruum quemuis posse firmitus adherere rei in se dubiæ, quam cordatus & prudens rei certæ.

131 Similiter Bannes 1. part. q. 1. a. 5. ait, hoc pacto aliquos hæreticos firmitus adherere suis erroribus, quam alij veritatibus. Idem docent Medina 1. 2. q. 109. a. 1. dub. vlt. & Vega lib. 6. in Trident. cap. 13. si ergo falsitas obiecti non impedit omnimodam certitudinem ex parte subiecti, non impedit etiam illam, quod obiectum possit esse falsum, quantum est ex vi propositionis.

Confirmatur secundo. Quia fidei certitudo per se ac formaliter non nititur propositione, ut supra dictum, sed reuelatione diuina: Ergo quomodocunque tandem id quod creditur, absolute loquendo, quantum præcise est ex parte eiusmodi propositionis, falsum esse possit, non ideo tamen labefactabitur fidei certitudo; cum satis sit, falsam esse non posse, quatenus substat rationi formali, quæ est diuina reuelatio.

In hac difficultate, distinguendo inter credibilitatem ortam præcise ex motiuis ac propositione externa fidei, & inter credibilitatem fundatam in ipso obiecto, & lumine fidei, iuxta dicta superius dub. 3. sequentes assertiones statuimus.

132 **ASSERTIO I.** Neque vniuersim verum, neque ad tuendam fidei certitudinem necessarium videtur, dicere, neminem posse aut debere quidpiam diuina fide credere, nisi tali propositione externa præuia, qualis in obiectum falsum cadere nequeat. Hanc assertionem communiter supponere videntur Doctores, speciatim S. Thomas q. 2. a. 6. ad 3. vbi supponit, fideles simplices credere ea, quæ credunt, motos auctoritate Maiorum; quæ etiam nonnunquam, (sed præter suam culpam) moueri possint ad credendum aliquid falsi: quod etiam docet Bannes hic quæst. 1. a. 3. dub. 2. ad 2. Idem etiam supponere videntur illi, qui docent, fidem resolui in aliquid creditum fide humana; cui absolute subesse potest falsum.

Idem sentit Gregorius de Valentia passim ac præsertim q. 1. punct. 4. §. 3. in cuius initio ait, opus non esse argumenta euidentia adferre pro fide nostra; satis erit, si probabilia, aut ex historia, aut ex auctoritate humana. &c. Et tandem in fine supponit, pueros cum primum fidem propositam à parentibus complectuntur, vt & infideles illico assentientes Concionatori, vere ac prudenter credere. Probatur autem assertio satis ijs argumentis, quæ superius attulimus contra oppositam sententiam.

133 **ASSERTIO II.** Quamuis, vt dictum est, ex parte motiuorum, & propositionis externæ, secundum se nude spectatæ possit aliquid falsi æque credibile, aut etiam credibilius (tanquam scilicet certa fide propter diuinam reuelationem credendum) reddi ac verum; non potest tamen vnquam, absolute loquendo, falsum æque credibile diuina fide reddi, ac verum. Probatur & declaratur assertio, non solum ex eo, quod ex parte obiecti falsi reuera est impedimentum, quo minus credi possit fide diuina, sed etiam quia ex parte potentia, ad quam etiam ordinem dicitur credibilitas, semper manet hoc discrimen; quod ad iudicium, de credibilitate obiecti vere à Deo reuelati ferendū, iuuatur & disponitur homo quodammodo per ipsum lumen internum fidei, seu habituale sit illud, seu actuale, vt supra dub. 3. ex S. Thoma dictum: id quod obiecto falso conuenire nullo modo potest. Quin etiam hoc ipsum lumen, seu gratia auxilium, facit, vt homo certius aliquo modo, etiam ex parte potentia assentiat obiecto vero fidei, quam quæuis naturalis vis eiusdem potentia id facere possit, circa falsum assensum, vt infra q. 5. magis declarabitur. Non ergo æque diuina fide credibile, loquendo etiam ex parte obiecti & potentia, fieri potest falsum ac verum.

134 **ASSERTIO III.** Quis etiam vere & supernaturaliter credens, non quidem præcise ob propositionem, aut motiua externa; sed potissimum tum per ipsam reuelationem diuinam ex parte obiecti, tum per internum lumen fidei, ex parte subiecti, in ipso assensu fidei plane certus (fidei certitudine) redditur, impossibile esse, vt falsum

sit, quod credit. Declaratur ex dictis; quia fidei assensus ex ipsa formali ratione obiecti, est plane infallibiliter certus; ita vt falsum esse non possit, quod sub ea ratione creditur, vt quæst. præcedente dictum: Ergo omnis vere sub ea ratione fidei assensum eliciens; in ipsomet assensu fidei infallibiliter certus redditur, falsum esse non posse, quod credit. Et quia ista certitudo non oritur præcise ex ipsa propositione externa, necesse est, vt oriatur tum ex reuelatione diuina, tum ex lumine fidei, quibus ipsa scilicet certitudo fidei pititur, quibusque firmitas assensus fidei in credente maxime stabilitur, vt dictum dub. 3.

135 **ASSERTIO IV.** Imo pro certo habendum est, loquendo etiam de externis fidei nostræ motiuis, aut omnib⁹, aut etiam præcipuis quibusque, quibus re ipsa fides nostra credibilis redditur, impossibile esse, vt falsum sit, quod tantis signis & argumentis confirmatum est; adeoque nulla ratione fieri potest, vt vnquam aliquid falsum tantis argumentis probetur. Hic sensus fuit illius dicti, ex Richardo Victorino l. 1. de Trinitate citati dub. præcedenti: *Domine, si error est. &c. Ista enim ijs nobis confirmata signis. &c.* Eadem mens fuit aliorum Patrum.

136 Ratio sumitur ex dictis; quia plane absurdum est, & alienū à diuina sapientia, bonitate, ac providentia, cogitare, Deum permisisse tantis signis & prodigijs, tantaque auctoritate falsum aliquod suaderi, adeoque mundum vniuersum, omni ordinario medio sufficiente, ad veram de rebus supernaturalibus fidem acquirendam, delitui, vt pluribus etiam dictum q. 1. dub. 5. Vnde colligitur, saltem viros doctos & intelligentes, quibus eiusmodi motiua probe perspecta sint, nec posse vnquam à vera fide prudenter recedere, nec si adhuc infideles sint, eam prudenter repudiare.

137 Ex quibus etiam colligitur, adiunctis simul ijs, quæ supra cit. q. 1. dub. 5. diximus, fidei certitudinem nulla ex parte labefactari, etiam si propositioni fidei, hic & nunc ad veram fidem concipiendam sufficienti, absolute loquendo, falsum subesse possit.

Ad primum argumentum superius obiectum respondetur, negando sequelam, loquendo de credibilitate fidei vnde quæq. spectata. Nam licet ex parte quidem externæ propositionis, possit alicui successu temporis aliquod obiectum falsum, æque, aut etiam magis fieri credibile, quam verum, non potest tamen vnde quæque credibilius fieri, ex parte potentia; cum per ipsum internum lumen inhaerentis fidei, potentius, quam per vllam motiua externa, inclinetur homo ad dignoscendā credibilitatem prioris obiecti veri, & incredibilitatem posterioris obiecti falsi, vt ex S. Thoma & Gregorio de Valentia dictum dub. 3. Loquendo autem de credibilitate fidei, præcise quantum est ex parte propositionis externæ, concessa Maiori, negatur minor.

138 Ad primam probationem respondetur, plus inde non concludi, etiam referendo illum Apostoli locum, *sed licet nos, aut Angelus de caelo &c.* præcise ad propositionem externam, quam fidem Galatis ita efficaciter & potenter fuisse propositā,

vt nec Angeli quidem, nec vilius Apostoli nuda assertione, & auctoritate in contrarium opposita, eleuari aut eneruari vlla ratione posset. Plus enim haud dubie momenti habet ad persuadendum propositio est tantis miraculis, partim ab Apostolo editis, partim comuni & recenti omnium etiam aduersariorum fama celebratis, aliisque eiusmodi argumentis credibilitatis petita, quam opposita cuiusvis Apostoli, vel etiam Angeli auctoritas, vt prudenter notauit Michael Medina lib. 5. de fide cap. 11. Sed non colligitur, generatim, non posse vllam externam fidei propositionem sufficientem respectu certi hominis, successu temporis vllō modo eneruari; si quidem ipsa secundum se nuda spectetur.

39 Ad secundam probationem respondetur, tales communiter amissuros fidem; eo quod, si credibilitatem fidei adæquate spectatam attendant, etiam ex parte nimirum interni illius luminis, de quo dixi, vt quidem communiter possunt & debent omnes, fieri non possit, vt prudenter fides pristina ab eis deseratur; qualiacunque motiua postea offerantur. In casu tamen aliquo extraordinario, si quis per inaduertentiam non adeo crassam, internam illam rationem credibilitatis fidei nostræ propriam, non ita animaduertat, non video quid obstat, quo minus aliquis etiam saluo fidei habitu, in contrarium fidei errorem incidere possit; non solum quia sæpe videmus, simplices eadem, aut simili fidei propositione, quoad veram fidem concipiendam inducuntur, seu vitio proponentis, seu mala intelligentia propositionis, simul nonnullis erroribus aduersus fidem imbui; sed etiam quia ex omnium sententia, fidem non amittunt illi, qui post baptismum inter hæreticos educati, nihil vnquam de vera fide audierunt vel audire poterunt, vt cunque falsæ tandem sectæ adhæreant. Neque vero talis formaliter, & quasi in sensu composito, fidem sufficienter propositam, hoc est, quamdiu sufficienter proposita manet, prudenter deserit; sed eam, quæ prius erat sufficienter proposita, nunc vero, ob contraria motiua validiora, sufficienter non amplius proponitur, deserit: quod facta tali hypothese absurdum non est.

140 Ad secundum argumentum respondetur, negando sequelam. Ad probationem dico, vt aliquid fide diuina credatur, non satis esse, vt quolibet modo euidenter credibile fiat; sed opus est, vt fiat euidenter credibile assensu plane certo & indubitato; ita vt oppositum secundum prudens iudicium plane sit improbabile ac incredibile, vt dictum dub. 2. Iam vero omnia illa motiua & argumenta, tum propter inscrutabilem abyssum cordis, tum propter alia varia argumenta, quæ de particulari ac propria iustitia dubitandi rationem ingerere possunt; plus non probant, quam (probabiliter humana fide) credi posse, eiusmodi inspirationes à DEO profectas esse. Certum autem omnino ea de re & indubitatum iudicium ordinari loquendo parere non possunt; eo vel maxime, quod non modo nullus est, qui ob eiusmodi motiua nobis id absolute, veluti diuina & indubitata fide credendum, proponat;

sed quod etiam Ecclesia, cuius auctoritas quavis humana augustior est, ne id faciamus, impedit, vt pluribus dictum tom. 1. disputatio. 1. quæstione 5. dub. 4. & tom. 2. disputat. 6. q. 4. dub. 5.

141 Verum contra assertionem quartam speciatim adhuc obijci potest: Si viris doctis & intelligentibus, quibus omnia, aut præcipua fidei nostræ motiua probe perspecta sunt, ex ipsa ratione diuinæ prouidentie certum est, falsum esse non posse, quod ita credimus; Ergo habent eius rei euidentiam: & per consequens euidenter cognoscunt, ea quæ fides proponit, vera & à Deo reuelata esse.

142 Respondeo, negando sequelam: neque enim dixi, illos hac de re absolutam plane habere certitudinem seu euidentiam; quasi vero loquendo de absoluta DEI potentia aperte contradictionem inuoluat, vt Deus permitrat falsum aliquid eodem modo credibile reddi, quo fides nostra nobis credibilis redditur: sed hoc dixi, prudenter existimari certum, non solum id re ipsa non accidisse, sed etiam nec posse secundum ordinariam DEI legem accidere. Quali certitudine etiam iudicamus, DEVM nunquam permisurum, vt aliquis verum miraculum, aut opus supernaturale efficiat, affirmans se id facere in confirmationem rei falsæ, vt cunque DEVS eam neque affirmare, neque confirmare intendat, vt dictum quæstione 1. dub. 5.

Vnde fit, vt licet assensus ex alieni miraculi cognitione, per syllogismum in hunc modum conceptus: Quidquid Deus miraculis confirmauit, est verum: hoc, in cuius scilicet confirmationem, miraculi patratior dicit, miraculum esse factum, Deus miraculis confirmauit: Ergo est verum; non sit vndequaue infallibilis & plane euidens; eo quod minor huius syllogismi non sit plane infallibilis & euidens, vt docent etiam Durandus quæst. 1. prologi nu. 46. & 47. & Gabriel in 3. distinct. 24. quæst. 1. a. 3. post Ockanum; & colligi potest ex Caietano hic q. 1. art. 4. etsi moraliter quasi euidens censeatur; ita vt moraliter loquendo, de propositione per miraculum iuxta testimonium operantis miraculum, confirmata dubitari vix possit; vt cunque forte, absolute loquendo, falsum esse possit, miraculum illud ad eum finem fuisse factum, quem operator miraculi indicat, vt dictum loc. cit. & pluribus differit Suarez 3. part. tom. 2. disput. 81. sect. 2.

Atque hæc de priuata & particulari fidei propositione satis, nunc de communi & publica agendum.

